

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
PEDAGOĢIJAS, PSIHOLOĢIJAS UN MĀKSLAS FAKULTĀTE
SKOLOTĀJU IZGLĪTĪBAS NODAĻA

**PAŠVADĪTA MĀCĪŠANĀS SOCIĀLO ZINĪBU UN VĒSTURES
STUNDĀS 5. KLASĒ**

DIPLOMDARBS

Autore: **Biruta Mažrima**

Studenta apliecības Nr.: bm18010

Darba vadītāja: lektore, Mg.sc.edu Agita Klempere-Sipjagina

RĪGA 2022

ANOTĀCIJA

Diplomdarba tēma: Pašvadīta mācīšanās sociālo zinību un vēstures stundās 5.klasē.

Darba teorētiskajā daļā autore veica psiholoģiskās, pedagoģiskās un metodiskās literatūras analīzi par pētāmo tēmu. Tika veikta latviešu un ārzemju pedagoģu, un psihologu teorētisko atziņu izpēte. Otrā daļā tika analizēta darba autores pedagoģiskā darbība ar bērniem. Pētījumā iegūtie rezultāti tika apkopoti ar matemātiskās apstrādes metodēm metodēm. Dati tika analizēti, attēloti diagrammās. Darba autore ir izveidojusi metodiskos ieteikumus un izvirzījusi secinājumus. Autore izvirzītā hipotēze ir apstiprinājusies. Diplomdarba darba apjoms ir 59 lpp., ietver tabulas, attēlus, izmantotos literatūras avotus, pievienoti pielikumi. Atslēgas vārdi – pašvadīta mācīšanās, mācību stunda, sociālās zinības un vēsture, prasmes, metodes.

Diplomdarba mērķis: izpētīt pašvadītas mācīšanās teorētiskos aspektus, noskaidrot pašvadīta mācību procesa likumsakarības sociālajās zinībās un vēsturē 5. klasē un saskatīt iespējas pašvadītas mācīšanās prasmju attīstīšanai, veidojot stundu plānus, piedāvājot kritērijus skolēnu zināšanu un prasmju novērtēšanai.

Lai sasniegtu izvirzīto mērķi, tika izvirzīti šādi **uzdevumi:**

1. Analizēt pedagoģisko, psiholoģisko un metodisko literatūru par pašvadītās mācīšanās metodiskajiem aspektiem.
2. Izstrādāt aptaujas anketu skolotājiem par pašvadītas mācīšanās lomu sociālajās zinībās un vēsturē 5. klasē.
3. Apkopot un analizēt iegūtos rezultātus.
4. Izstrādāt metodiskos materiālus stundu plānošanai un vadīšanai, iekļaujot pašvadītas mācīšanās uzdevumus.
5. Izveidot kritērijus skolēnu zināšanu un prasmju novērtēšanai.
6. Izstrādāt metodiskos ieteikumus par pašvadītu mācīšanos kā caurviju prasmi, tās attīstīšanu mācību procesā.

Tika izvirzīts **pētījuma jautājums:** Kā pašvadīta mācīšanās sekmē mācību satura apguvi sociālajās zinībās un vēsturē 5. klasē? Lai īstenotu uzdevumus un rastu atbildes uz pētījuma jautājumiem, tika izvēlētas **pētījuma metodes:** teorētiskā – literatūras izpēte, empīriskās-aptaujas metode (anketēšana), pedagoģiskā izmēģinājuma darbība, datu apstrāde un analīze.

Pētījuma objekts: sociālo zinību un vēstures mācību stundas.

Pētījuma priekšmets: pašvadītas mācīšanās prasmes.

Pētījuma bāze: Rīgas X skolas 5.klases skolēni un pedagogi.

ABSTRACT

Topic of the Diploma project: Self-directed Learning in 5th Grade Social Science and History Class. In the theoretical part of the work, the author analysed psychological, pedagogical, and methodological literature on the research topic. The theoretical conclusions of Latvian and foreign teachers and psychologists were studied. The second part contains the analysis of the author's pedagogical work with children. The results obtained in the study were summarised using mathematical methods. The data were analysed and are presented as diagrams. The author of the work has created methodological recommendations and offered conclusions. The author's hypothesis is confirmed. **The size of the Diploma project** is 59 pages, and it includes tables, figures, a list of references, and appendices. **Keywords** – self-directed learning, school class, social science and history, skills, methods. **Aim of the Diploma project:** study the theoretical aspects of self-directed learning, find out the regularities of the self-directed learning process in 5th grade social science and history class and find opportunities for the development of self-directed learning skills by creating lesson plans and proposing criteria for the evaluation of student' knowledge and skills.

To achieve the aim, the following **objectives** were set:

1. Analyse pedagogical, psychological and methodological literature on the methodological aspects of self-directed learning.
2. Design a questionnaire for teachers on the role of self-directed learning in 5th grade social science and history class.
3. Summarise and analyse the results obtained.
4. Design methodological materials for the planning and management of lessons, including self-directed learning tasks.
5. Devise criteria for the evaluation of students' knowledge and skills.
6. Design methodological recommendations on self-directed learning as a transversal skill and its development in the learning process.

A research question was formulated: Does self-directed learning affect the acquisition of the curriculum in 5th grade social science and history class? To complete the objectives and find answers to the research question, the following **research methods** were chosen: theoretical – literature analysis, empirical – the survey method (questionnaire), pedagogical work trial, data processing and analysis.

Research object: social science and history classes. **Research subject:** self-directed learning skills. **Research base:** Riga X School 5th grade students and teachers.

SATURS

IEVADS	5
1.PAŠVADĪTAS MĀCĪŠANĀS TEORĒTISKIE ASPEKTI.....	8
1.1.Pašvadīta mācīšanās kā viena no būtiskākajām caurviju prasmēm.....	8
1.2.Pašvadītas mācīšanās veidojošie elementi.....	10
2. SOCIĀLO ZINĪBU UN VĒSTURES MĀCĪBU PRIEKŠMETA SATURS 5. KLASĒ.....	16
2.1. Mācību satura un pieejas raksturojums	16
2.2. Metodiskais nodrošinājums mācību priekšmeta satura apgūvē.....	19
3.SOCIĀLO ZINĪBU UN VĒSTURES SATURA APGUVES IESPĒJU IZPĒTE 5. KLASĒ PAŠVADĪTAS MĀCĪŠANĀS KONTEKSTĀ.....	22
3.1. Pētījuma plānošana un gaita	22
3.2. Kritēriji skolēnu pašvadītas mācīšanās noteikšanai	23
3.3. Izstrādāto stundu plānu aprobācija	29
3.4. Aptauju rezultātu analīze	43
Secinājumi	52
PIELIKUMI.....	55
1.PIELIKUMS. Anketa skolotājiem.....	56
2.PIELIKUMS. Anketa skolēniem par pašvadītu mācīšanos.....	57
3.PIELIKUMS. Skolēna pašvērtējuma darba lapa	58

IEVADS

Mūsdienās, kad notiek pārmaiņu procesi gan izglītībā, gan sabiedrībā kopumā, svarīgi ir saskatīt katra bērna izaugsmi, viņa iespējas un potenciālu. Izglītības sistēmai ir jāpalīdz skolēniem kļūt par radošām personībām, kas spēj uztvert un novērtēt visu jauno, spēj būt elastīgi ikvienā situācijā. Ikvienam skolēnam jārada iespēju radīt, domāt, secināt, pētīt un risināt problēmsituācijas, ar kurām skolēns saskaras savā ikdienā - tik mainīgajā, dinamiskajā dzīves ritmā. Jāatbalsta un jāveicina skolēnos elastīga un neatkarīga domāšana, drosmi improvizēt, pieņemt lēmumu, eksperimentēt un kļūdīties, līdz tiek atrasts labākais risinājums. Jāmāca pašiem meklēt un rast risinājuma soļus. Skolotāja uzdevums ir veicināt un attīstīt skolēnos caurviju prasmes, īpaši akcentējot pašvadītu mācīšanos.

Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijā līdz 2030. gadam tiek akcentēts, ka skolēniem ir jāattīsta jaunas prasmes – patstāvīgi darboties, būt radošam un domājošam. Stratēģija vēsta, ka mācību procesam ir jābūt vērstam uz ikviena skolēna individuālo izaugsmi un mācību videi jābūt attīstošai. (Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija 2030 gadam, 2010). Pedagoģe A. Šmite (Šmite 2015) akcentē izglītības paradigmu maiņu jaunai personības kvalitātei. Viņa uzsver, ka mūsdienu skolēniem piemīt konceptuāla domāšana un uzņēmība (Šmite 2015). Tas savukārt sasaucas ar caurviju prasmēm, kas attīstāmas ikvienā mācību jomā.

Skola 2030 ekspertes D. Namsone, Z. Oliņa (Namsone, Oliņa, 2019) norāda, ka ikviena caurviju prasme ietver sevī svarīgus skolēna darbības elementus. Tie ir kognitīvie, afektīvie sociālie aspekti, kas virzīti uz skolēna darbību. Tāpat autores uzsver, ka caurviju prasmes ir kā balsts skolēnam apgūt jaunas zināšanas, ņemot vērā viņa personīgo pieredzi. Ja caurviju prasmes tiek izmantotas visās mācību jomās, tad skolēniem tiek radīta iespēja risināt problēmsituācijas – vēl nezināmas, komplicētas.

V. Purēns (Purēns, 2018) akcentē, ka caurviju prasmēm jāpiešķir liela uzmanība, jo tieši caurviju prasmju apguve ļauj skolēnam mācīties patstāvīgi un tās paver iespējas mācīties ārpus skolas un darīt to visu mūžu, tāpat ir kompetences pamatā.

Pašvadīta mācīšanās ir pieeja izglītībai, kur skolēns uzņemas atbildību par savu mācīšanos, ir aktīvi iesaistīts procesā, mācās kontrolēt to. Skolēnam ir iespēja izvēlēties mācīšanās stratēģijas, vadīt savu pētniecisko darbību, lai sasniegtu savus mērķus (Mentz, Beer, Bailey 2019). Pašvadības jēdziens mūsdienās tiek definēts dažādi. Skolēns ir personība ar savām individuālajām īpašībām, vēlmēm un vajadzībām. Ikvienam skolēnam ir savas intereses un spēju līmenis ir atšķirīgs. Skolēns spēj paust savas emocijas, analizēt savus sasniegumus, izvērtēt sevi. Mūsdienās skolēni labprāt izrāda savu iniciatīvu, apgūst jaunas

kompetences un iemaņas. Skolēni izvirza sasniedzamos rezultātus, ir atvērti pārmaiņām, plāno savu darbību un ir motivēti savā izvēlē.

Ar pašvadību saprot skolēna mērķtiecību, viņa spēju sasniegt rezultātu, paveikt uzdevumu līdz galam. Skolēns ir līdzatbildīgs stundas norisē, prot novērtēt savu sniegumu, ir atsaucīgs un sniedz atgriezenisko saiti. (IZM 2017).

Pašvadīta mācīšanās tiek raksturota kā skolēna spēja apzināti spriest, reflektēt, secināt un prognozēt. Skolēnam piemīt prasme pašam vadīt savu darba procesu ikvienā no situācijām. Pašvadītas mācīšanās prasmes ir būtiskas, jo tās paredz skolēna vēlmi iesaistīties mācīšanās procesā, motivēs skolēnu, rosina izvirzīt sasniedzamos rezultātus un tos sasniegt. (Skola 2030, 2018)

Ņemot vērā sociālajās zinībās un vēsturē apgūstamo saturu, var secināt, ka 5. klases skolēniem tiek attīstīti ieradumi: pieņemt patstāvīgus lēmumus, sekmīgi darboties, atbildīgi plānot savu mācīšanās procesu. Tas liecina par pašvadītas mācīšanās nepieciešamību un aktualitāti.

Balstoties uz aktualitātēm izglītībā, ņemot vērā personīgo pieredzi darbā ar skolēniem, tika izvirzīta diplomdarba tēma: **Pašvadīta mācīšanās sociālo zinību un vēstures stundās 5.klasē.**

Diplomdarba mērķis: izpētīt pašvadītas mācīšanās teorētiskos aspektus, noskaidrot pašvadīta mācību procesa likumsakarības sociālajās zinībās un vēsturē 5. klasē un saskatīt iespējas pašvadītas mācīšanās prasmju attīstīšanai, veidojot stundu plānus, piedāvājot kritērijus skolēnu zināšanu un prasmju novērtēšanai.

Lai sasniegtu izvirzīto mērķi, tika izvirzīti šādi **uzdevumi:**

1. Analizēt pedagoģisko, psiholoģisko un metodisko literatūru par pašvadītās mācīšanās metodiskajiem aspektiem.
2. Izstrādāt aptaujas anketu skolotājiem par pašvadītas mācīšanās lomu sociālajās zinībās un vēsturē 5. klasē.
3. Apkopot un analizēt iegūtos rezultātus.
4. Izstrādāt metodiskos materiālus stundu plānošanai un vadīšanai, iekļaujot pašvadītas mācīšanās uzdevumus.
5. Izveidot kritērijus skolēnu zināšanu un prasmju novērtēšanai.
6. Izstrādāt metodiskos ieteikumus par pašvadītu mācīšanos kā caurviju prasmi, tās attīstīšanu mācību procesā.

Tika izvirzīts **pētījuma jautājums:** Kā pašvadīta mācīšanās sekmē mācību satura apguvi sociālajās zinībās un vēsturē 5. klasē? Lai īstenotu uzdevumus un rastu atbildes uz pētījuma

jautājumiem, tika izvēlētas **pētījuma metodes:** teorētiskā – literatūras izpēte, empīriskās-
aptaujas metode (anketēšana), pedagoģiskā izmēģinājuma darbība, datu apstrāde un analīze.

Pētījuma objekts: sociālo zinību un vēstures mācību stundas.

Pētījuma priekšmets: pašvadītas mācīšanās prasmes.

Pētījuma bāze: Rīgas X skolas 5.klases skolēni un pedagogi.

1.PAŠVADĪTAS MĀCĪŠANĀS TEORĒTISKIE ASPEKTI

1.1.Pašvadīta mācīšanās kā viena no būtiskākajām caurviju prasmēm

Mūsdienās straujas pārmaiņas notiek ne tikai izglītībā, bet arī sabiedrībā kopumā. Šobrīd ir svarīgi spēt saskatīt gan katra bērna izaugsmi, gan viņa iespējas, gan potenciālu. Mums ir jāpalīdz bērniem augt par radošām personībām, kuras spēj uztvert, novērtēt visu jauno, ko pārmaiņu procesi piedāvā, spēj būt pietiekami elastīgi ikvienā neierastā situācijā. Tieši jau sākumskolā ir jārada skolēniem tāda mācību, audzināšanas vide, lai skolēniem būtu iespēja attīstīt sevi kā harmonisku personību. Ir jānodrošina bērniem iespēja improvizēt, domāt, radīt, spriest, secināt, pētīt un atrisināt problēmsituācijas, ar kurām skolēns saskaras ikdienā, kas ir tik mainīga, dinamiska. Ir jāprot atbalstīt un veicināt bērnos elastīgu, neatkarīgu domāšanu, kā arī drosmi improvizēt, pieņemt dažādus lēmumus, pat vissarežģītākos, eksperimentēt un mācīties no kļūdām, līdz pats spēj atrast labāko risinājumu. Ir jāiemāca bērniem pašiem spēt atklāt un rast risinājuma soļus. Skolotāja uzdevums šajā procesā ir spēt veicināt un attīstīt bērniem visa veida prasmes, bet īpaši liekot akcentu uz radošumu, kritisko domāšanu, patstāvīgu darbošanos un līdzdarbošanos.

Šobrīd caurviju prasmes ir kļuvušas par svarīgāko aspektu izglītības procesā. Pilnevidotā mācību satura programma paredz, ka ar mācību saturu tiek attīstītas visas caurviju prasmes. Caurviju prasmes satur daudz svarīgu elementu: bērna personīgo pieredzi, spējas un dotumus.

Caurviju prasmes ir:

- kritiskā domāšana un problēmu risināšana;
- jaunrade un uzņēmējspēja;
- sadarbība;
- pašvadītā mācīšanās;
- pilsoniskā līdzdalība;
- digitālās prasmes. (Skola 2030, 2018).

Diplomdarba autore norāda, ka caurviju prasmēm ir pārsteidzoši liela nozīme skolēna personības attīstībā kopumā. Skolēni apgūst savas zināšanas dažādos dzīves kontekstos - gan domājot, analizējot, plānojot savu darbību. Skolēni sasaista iegūtās zināšanas ar personisko pieredzi. Skolēni mācās pielāgot savas prasmes, risinot visdažādākos jautājumus, meklējot informāciju, sadarbojoties ar klasesbiedru. Pašvadīta mācīšanās ir daudzu, dažādu iemaņu kopums, ko var apliecināt praktiskajā darbībā, norāda autore. Lai skolēni iekļautos sabiedrībā, viņiem ir jāspēj risināt problēmjautājumus pašiem, meklējot atbildes uz sev svarīgiem,

nozīmīgiem jautājumiem, tādējādi pamazām attīstot pašvadītas mācīšanās prasmes. V.Purēns (Purēns, 2017) uzsver, ka caurviju prasmēm jāpiešķir liela uzmanība, jo :

- caurviju prasmes ir universālas un noder pilnīgi visos mācību priekšmetos un praktiskajā dzīvē;
- tieši caurviju prasmju apguve māca skolēnam, kā kļūt patstāvīgam, kā mācīties patstāvīgi;
- caurviju prasmes paver daudz un dažādu iespēju mācīties ārpus skolas un darīt to visu mūžu, tāpat tas ir kompetenču pamatā;
- tieši uz caurviju prasmju attīstību skolotājam būtu jākoncentrējas, izstrādājot uzdevumus. (Purēns, 2017)

Analizējot Izglītības attīstības stratēģijā līdz 2030 (Latvijas Republikas Saeima, 2010) pausto, var secināt, ka aizvien aktuālāks ir jautājums par radoša cilvēka izglītošanu. Dokumentā ir minēts, ka izglītības procesam un izglītībai kopumā būtu jābūt vērstai uz personību, tās pilnīgu, vispusīgu attīstību un prasmju pilnveidi. Tiek akcentēts, ka izglītība ir tā, kas aptver gan cilvēka talantu, gan emocionālās un sociālās inteliģences, gan katra personības attīstības procesu. Līdz ar to mainās arī mācīšanās pieejas, skolotāja līdzšinējā loma izglītībā, izglītības procesā. Zināšanu apguves kontekstā ir jārunā par daudzveidīgo kompetenču pieejas attīstīšanu. Īpaši sākumskolā ir jāattīsta skolēnu zinātkāre, jo pakāpeniski tā kļūst tikai noturīgāka visā pamatskolas posmā.

Ņemot vērā pamatnostādnes izglītībā, var secināt, ka pašvadīta mācīšanās ieņem ļoti svarīgu un būtisku lomu mūsdienu izglītības procesā. Lai izpētītu pašvadītas mācīšanās iespējas pamatskolā, svarīgi ir izprast pašvadītas mācīšanās saturu un nozīmi mācīšanās procesā kopumā. Šajā nodaļā autore skaidro pašvadītas mācīšanās ietvaru, veido saikni ar personīgo pieredzi darbā ar skolēniem.

Diplomdarba autore norāda, ka pašvadība nozīmē to, ka skolēni spēj apzināties sevi kā personību. Skolēni apzinās savas vajadzības, savas vēlmes, izrāda ieinteresētību par apkārt notiekošajiem procesiem. Skolēniem ir svarīgi viņu sasniegumi, panākumi ikvienā mācību stundā un ne tikai mācību stundās. Svarīgi ir nospraust mērķus un izvirzīt sasniedzamos rezultātus, lai tos sasniegtu. Skolēni mācās vērtēt ne tikai savu darbību, bet arī savu klasesbiedru veikumu. Viņi mācās pamatot savu viedokli, veikt pašvērtējumu. Šie elementi ir nozīmīga mācību procesa sastāvdaļa. Skolēni paši sāk veidot ceļu uz saviem sasniegumiem.

Skola 2030 eksperti uzsver (Namsone, Oliņa, 2019), ka pašvadīta mācīšanās ir darbība, kas ir apzināta spriešana un novērtēšana par to, kur skolēns ir konkrētajā brīdī, apgūstot konkrētu mācību saturu. Ikviens skolēns seko savai izaugsmei, zina, kur ir pieļāvis kļūdu un rod risinājumu problēmai. Plānojot savu mācīšanās procesu, skolēniem ir jāuzņemas atbildību par veicamajiem uzdevumiem un pienākumiem. Līdz ar to var teikt, ka skolēni spēj kontrolēt

savu uzvedību, emocijas, rīcību, izvirzot sev jaunus mērķus, ko sasniegt. Pašvadītas mācīšanās prasmes ir svarīgas, jo tās virza skolēnu apgūt dažādas zināšanas, veicina pētniecisko darbību, sekmē skolēna individuālo attieksmi pret konkrētu tematu. (Skola 2030, 2018)

Pieredze rāda, ka pašvadīta mācīšanās rada iespēju skolēniem sekot savām darbībām, rosina uzņemties atbildību par savu mācīšanos. Skolēni mācās arī kritiski domāt un spriest, tādejādi secina, kur nepieciešami uzlabojumi, kas būtu jāmaina, kas sagādā grūtības. Gan individuāli, gan kopīgi tiek meklēti risinājumi, kā veicināt skolēna sasniegumus. Ir jādod skolēniem iespēju sekot līdzī savam mācīšanās procesam un ļaut pašiem uzņemties atbildību par savu izaugsmi. Pašvadīta mācīšanās ir orientēta tieši uz skolēna personības attīstīšanu. Patiesībā, tas ir citādāks, jauns domāšanas veids, kas veicina to, lai skolēni būt modri, izrādītu iniciatīvu un izvērtētu savu sniegumu. Kopumā to var saukt par atbildību par plānotajiem soļiem un veiktajiem uzdevumiem. (VISCS, 2015)

Pašvadīta mācīšanās savā ziņā ir mūsdienu izaicinājums visiem cilvēkiem, kas kaut kādā veidā ir iesaistīti izglītības procesā, jo tas ir jauns domāšanas veids. Šobrīd norit diskusijas un skaidrojumi, kā skolēniem veiksmīgāk apgūt pašvadītas mācīšanās prasmes. Izanalizējot Projekta “Kompetenču pieeja mācību saturā” vecākā eksperta, psihologa Edmunds Vanaga (Vanags, 2017) sniegto informāciju sabiedrībai, var secināt, ka pašvadīta mācīšanās kļūst par vadošo kompetenci mūsdienās. Uz jautājumu: “ Kas ir skolēna pašvadīta mācīšanās?” autors uzsvēra, ka tā ir svarīgākā kompetence, kas bērniem ir jāiemācās pēc iespējas ātrāk. Edmunds Vanags atzīst, ka ir veikti daudzi pētījumi par mācīšanās procesu kopumu un tie sniedz daudz ticamu datu, kas arī apliecina, ka bērniem ir grūti iemācīties sarežģītākas tēmas. (Vanags, 2017)

Psihologs Edmunds Vanags (Vanags, 2017) norāda, ka skolēni mācās reflektēt par savu mācīšanos – apzināti spriež par ikvienu darbību un vada tās. Psihologs min arī to, ka pašvadītu mācīšanos var raksturot kā proaktīvu mācīšanos un ir svarīgi, lai skolēni spētu motivēt sevi mācīties, plānot un izvērtēt savus sasniegtos rezultātus. (Vanags, 2017) Tad tiek diskutēts par labām pašvadītas mācīšanās spējām. Bet skolēniem svarīgi ir zināt, kas viņiem ir jāiemācās, kādā veidā šie rezultāti ir sasniedzami. Tāpat skolēniem ir jādod iespēja izvērtēt gan sevi, gan savu sniegumu. Iespējams, ir nepieciešama palīdzība. Līdz ar to skolotājs ir kā padomdevējs un atbalsts skolēniem. (Vanags, 2017)

1.2.Pašvadītas mācīšanās veidojošie elementi

Pašvadīta mācīšanās kļūst par 21. gadsimta, mūsdienu, virzību. Pašvadīta mācīšanās dod skolēnam iespēju pašam virzīties savos mērķos, apgūt nepieciešamās zināšanas, lai kaut ko sasniegtu, kā arī prasmes, attieksmes un vērtības. Skaidrs ir tas, ka jaunais mācību saturs izvirza

daudz jaunu prasību izglītības procesa organizēšanai. Un par būtiskāko kļūst skolēna kompetenču apguve. Darba autores pieredze rāda, ka jaunais saturs ir komplicēts un sarežģīts, bet iespējams, ka skolotājiem ar ilgāku darba stāžu tā varētu nešķīst. Autore uzsver, ka būtiski ir pamanīt kompetencēs pamatotas izglītības galvenās iezīmes. Pēc autores domām šīs iezīmes ir:

- mācīšanās tiek organizēta kā skolēnam personīgi nozīmīgs process;
- skolēns arvien vairāk uzņemas atbildību par savām mācībām, rezultātiem un pats arī tās vada;
- skolotāja un skolēna lomu maiņa – skolotājs ir vairāk kā izglītības procesa līdzdalībnieks, partneris, padomdevējs un konsultants, mācīšanās situāciju veidotājs, kā arī izglītības procesa ierosinātājs.

Inta Lemešonoka (Lemešonoka, 2018) norāda, ka kompetencēs balstītā izglītībā skolēns tiek vests no zinātniskā mācību satura apguves uz vairāk praktisku pielietojamību un personīgo pieredzi, kas rezultējas ar personisko ieguvumu. Viņa skaidro, ka mācību procesā tiek izmantota skolēnu līdzšinējā pieredze, mācību saturs jau tiek skatīts kā starpdisciplinārs aspekts, kā arī mācību procesā atbildība tiek sadalīta starp visiem procesā iesaistītajiem dalībniekiem. I. Lemešonoka (Lemešonoka, 2018) uzsver, ka jaunā kompetenču pieeja ir jauna mācīšanās kultūras veidošanās, kas respektē skolēna intereses, viņa ikdienas pieredzi. Šī pieeja nosaka izmaiņas priekšstatos par mācīšanu un mācīšanos. Pašvadītas mācīšanās kontekstā būtiski ir runāt par šo divu jēdzienu savstarpējām saistībām. Skaidrs, ka mūsdienu izglītības tendences ir pārdomāt izglītības mērķus, formas, metodes.

E. Krastiņas un A. Piperes (Krastiņa, Pipere, 2004) skatījumā skolēni aktīvā mācīšanās procesā ir atbildīgi par savu mācīšanos, viņi uzņemas atbildību un iesaistās savā pašregulācijā. Viņi mācās definēt sev nozīmīgus mērķus un problēmas. Skolēniem ir jābūt saskatāmiem alternatīviem ceļiem un virzieniem, kā labāk iemācīties. Viņi izprot savas stiprās un vājās puses, vada paši savu darbību, saskata dinamiku savā izaugsmē un spēj veidot, un vadīt izmaiņas. Autore norāda, ka mācīšanās process ir vērstas, galvenokārt, uz sadarbību, jo tam ir zināšanu attīstošs raksturs. (Krastiņa, Pipere, 2004) Skolēni iesaistās savu mērķu plānošanā, piemērotāko uzdevumu izvēli un viņiem ir savs viedoklis gan par mācīšanos, gan par nākamajiem soļiem.

Dz. Albrehta (Albrehta, 2001) uzsver, ka mācīšanās process jāsaista, pirmkārt, ar katra interesi. Viņa akcentē intereses kā personības iezīmes attīstību process un uzsver dažādas intereses pakāpes jeb stadijas:

- ziņkāre – viselementārākā orientēšanās stadija, kas saistīta ar priekšmetu vai parādību novitāti, ziņkāre rada bērna psiholoģisko ieinteresētības stāvokli;

- zinātkāre – tai raksturīga tieksme dziļāk iepazīt, paplašināt savas zināšanas;
- interese – raksturojas ar to, ka bērnam rodas ne tikai problēmjautājumi, bet arī veidojas vēlme un tieksme tos patstāvīgi izzināt. (Albrehta, 2001)

Visas šīs intereses stadijas ir savstarpēji cieši saistītas un var pastāvēt līdzās. Skolēni var pāriet no ieinteresētības uz zinātkāri un tālāk uz cēloņsakarību atklāšanu. Līdzīgi uzskata arī profesore Ausma Špona (Špona, 2006), viņa uzsver, ka viens no būtiskākajiem uzdevumiem ir virzīt bērna individuālos iespaidus uz apkārtējās pasaules uztveri kopsakarībās. Būtībā ir nepieciešams veidot pārlicības sajūtu un attīstīt zinātkāri. Tā bērnam saglabājas visu mūžu. Līdz ar to, ja tiek apmierināta bērna izziņas vajadzība, bērnā notiks psihiskā pārveidošanās, attīstība, mācīšanās un pašpiederzes uzkrāšana, uzsver A. Špona (Špona, 2006).

O. Pavlovs (Pavlovs, 2002) norāda, ka zināšanas un materiāls, kas atmiņā tiek savākts pakāpeniski, dienu pēc dienas, ko saista dažādi konteksti, kas izgaismojas no dažādām pusēm, kam radušās asociācijas ar citiem notikumiem un kas vairākas reizes ticis apspriests ar bērniem, - veido tādu sistēmu, ka informāciju var atjaunot atmiņā pēc jebkuras ārējas ierosas, kas paliek noturīgs uz ilgu laiku. Tāpēc ir racionāls pamats mācīšanās procesā uzturēt zināšanu nepārtrauktību.

Viennozīmīgi var teikt, ka zināšanas saistāmas ar skolēna prasmēm un kompetencēm. Tabulā apskatāmas nozīmīgākās prasmes, kompetences, attieksmes un vērtības, kas nepieciešamas skolēnam 21. gadsimtā. (skat.1.1. tabulu) Tās saistāmas ar skolēna pašvadītu mācīšanos.

1.2.1.tabula.

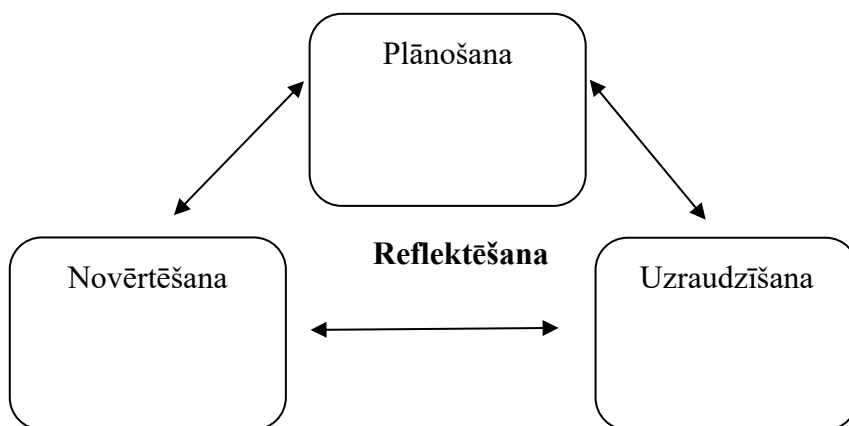
Prasmes, kompetences, attieksmes un vērtības(pēc I .M .Rubanas, 2000)

Prasmes	Kompetences, attieksmes un vērtības
Pārvalda un attīsta sevi	Kā skolēns attiecas pret sevi?
Prot sevi kontrolēt	Pieņem sevi, respektē
Pārvalda emocijas	Ir godīgs
Domā pozitīvi	Ir atbildīgs
Atklāj intereses, spējas	Vēlas pilnveidot sevi
	Ir piederības izjūta
Sadarbība	Pret citiem
Prot klausīties	Respektē atšķirīgo, savādo
Pauž un aizstāv savu viedokli	Ir iecietīgs, tolerants

<p>Risina konfliktus Sniedz otram atbalstu</p> <p>Problēmu risināšana un lēmumu pieņemšana</p> <p>Identificē, atklāj problēmu Izvirza mērķi Plāno darbību Uzņemas atbildību Spēj kritiski domāt Izvērtē darbības sekas</p> <p>Mācīšanās</p> <p>Prot meklēt informāciju Izmanto pieredzi Apgūst valodas prasmes Komunicē, ir atvērts</p>	<p>Ciena citus Ievēro ētiskos principus Sadarbojas, zina savu ieguldījumu kopīgā darbā</p> <p>Pret uzdevumiem</p> <p>Ir uzņēmīgs Ir vēlme strādāt Atbildības sajūta Risina problēmjaucējumus, ir motivēts Zina, ka zināšanas ir vērtība</p>
---	--

Jaunākās teorētiskās nostādnes apraksta dažādus pašvadītas mācīšanās modeļus. Viens no modeļiem parāda, kādi elementi veido pašvadītu mācīšanos. Līdz ar to būtiski ir skatīt pašvadītas mācīšanās fāzes. (skat. 1. 2.1.attēlu) Plānošanas fāzē skolēns domā par mācīšanās mērķiem (uzdevumu) un apsver, kā viņš tos sasniegs un ar kādām stratēģijām, izveido mācīšanās plānu. Novērtēšanas fāzē skolēns nosaka, cik veiksmīgi viņš sasniedz mācīšanās mērķus ar izvēlētajām stratēģijām.

Uzraudzīšanas fāzē skolēns realizē savu plānu un uzrauga savu progresu, sasniedzot nospraustos mērķus. Skolēns var izlemt mainīt stratēģijas. Reflektēšana ir fundamentāla pašvadītas mācīšanās procesa sastāvdaļa. Spēja ar iztaujāšanas, jautājumu uzdošanas palīdzību plānot, uzraudzīt un novērtēt savu mācīšanos.

1.2.1.attēls. **Pašvadītas mācīšanās fāzes (Vanags, 2015)**

Dž. Grovs (Grow, 2016) norāda, ka pašvadītas mācīšanās pamatā ir skolēna iniciatīva, apņemšanās un atbildība par savām zināšanām. Sākotnēji skolēnam palīgs un atbalsts ir skolotājs, taču vēlāk viņš pats spēj vadīt procesus. Autors uzskata, ka sākumposmā, skolotājs ir skolēna autoritāte, kas palīdz saskatīt galvenos virzienus. Būtībā skolēns tomēr ir atkarīgs no skolotāja, nespēj vēl vadīt savas emocijas, savu mācīšanos. Savukārt nākamajā posmā skolēns ir ieinteresēts un ir saskatāma vēlme virzīties uz priekšu. Skolotājs kļūst kā mentors, treneris, atbalstītājs. Skolēns spēj koncentrēties uz saviem mērķiem, jo viņu motivē skolotājs. Autora skatījumā pašvadītu skolēnu raksturo viņa centieni, neatkarība un neatlaidība.

R. Fišers (Fišers, 2005) akcentē, ka skolēniem ir jāattīsta pašvadīta mācīšanās, ļaujot viņiem pašiem uzņemt atbildību, jāveicina noteikta patstāvība. Autori A. Kosta, B. Kallika (Costa, Kalick, 2004) uzsver, ka pašvadīta mācīšanās ienes būtiskas izmaiņas izglītības sistēmā kopumā. Viņi akcentē jaunas pieejas izmantošanu, lai radītu skolēniem vēl labvēlīgākus apstākļus zināšanu apguvei. Svarīga ir skolēna pašpieredze, viņa spēja saskatīt turpmāko mācīšanās gaitu jeb prognozēt savas spējas.

F. Giuseffi (Giuseffi, 2019) atzīst, ka pašvadīta mācīšanās ir prasmju kopums, kas skolēnam ir jāapgūst. Ne tikai neatlaidība, centība un apziņa, bet arī plānošana, regulēšana un izvērtēšana ir šī procesa sastāvdaļa. Savukārt R. Hahele (Hahele, 2006) uzskata, ka skolēnam jābūt brīvam, patstāvīgam un atbildīgam par sevi, saviem darbiem un spriedumiem. Skolēns ir zinātkārs, mācīties spējīgs, ar saviem uzskatiem un pats spēj novērtēt savas prasmes un uzņemt atbildību par tām. Ž. Tauriņas (Tauriņa, 2013) skatījumā skolēnos attīstāma darbības un pārmaiņu kompetence, kas raksturojama kā personas sevis organizēšanas spēja, iniciatīvas paušana, mērķtiecīga darbība un mobilitāte. Skolēns spēj apvienot jau esošo pieredzi ar apgūstamajām zināšanām un prasmēm.

Pašvadītas mācīšanās procesā, skolēns vēlas rast atbildes uz sev būtiskiem jautājumiem, pārliecināties par savu domu pareizību, atgādināt par sevi un arī veidot kontaktu. (Dzintere,

Stangaine, Augstkalne, 2015). Profesore I. Maslo (Maslo, 2006) uzsver, ka skolēniem, lietojot apgūtās zināšanas, veidojas prasmes, savukārt, vērtējot tās – rodas attieksmes. Tas ir ilgstošs process. I. Maslo (Maslo, 2006) norāda, kā mācīšanās procesam ir jābūt nozīmīgam. Līdz ar to būtiskas ir vajadzības, vēlmes un interese. Pētnieces E. Krastiņa, A. Pipere (Krastiņa, Pipere, 2004) norāda, ka viena no skolēna nepieciešamajām īpašībām viņa mācību sasniegumu nodrošināšanā, uzlabošanā un attīstīšanā ir skolēna atbildība par savu mācīšanos. Tā kā mācīšanās laikā tradicionāli dominē pieaugušie, skolēni reti pieņem lēmumus par savu mācīšanos. Efektīvas mācīšanās stūrakmens ir tas, ka skolēni uzņemas atbildību par savu mācīšanos, viņi faktiski virza savu mācīšanās procesu. Viena no īpašībām ir spēja veidot un vadīt sevi, virzīt izmaiņas. F. Kovejs (Covey, 1998). atzīst sevis virzīšanas nozīmi, kuru viņš sauc par proaktivitāti, ietverot to augsti efektīvu indivīdu ieradumu sarakstā. Tas nozīmē to, ka cilvēks būtībā ir atbildīgs par savu dzīvi. Uzvedība ir funkcija no lēmumiem, nevis no apstākļiem. Cilvēkam piemīt iniciatīva mainīt pasauli

Ņemot vērā gūtās teorētiskās atziņas par pašvadītu mācīšanos, tās lomu izglītībā, personības izaugsmē, darba autore secina, ka:

- pašvadīta mācīšanās ir būtiska mūsdienu mācību procesa sastāvdaļa;
- pašvadīta mācīšanās ietver sevī vairākus nozīmīgus elementus, kas ir attīstāmi un pilnveidojami mācīšanās procesā;
- pašvadītas mācīšanās pamatā ir skolēna personība ar savu uzkrāto pieredzi, zināšanām un prasmēm;
- pašvadītu mācīšanos raksturo skolēna vēlme un motivācija vadīt savu mācīšanās ceļu, iekļaujot tajā mērķus un uzdevumus.

2. SOCIĀLO ZINĪBU UN VĒSTURES MĀCĪBU PRIEKŠMETA SATURS

5. KLASĒ

2.1. Mācību satura un pieejas raksturojums

Jaunais, pilnveidotais mācību saturs, kompetenču pieeja izglītībā nosaka jaunas mācīšanās stratēģijas, domāšanas maiņu un liek izvērtēt būtiskākos aspektus ikviena mācību priekšmeta ietvaros. Tomēr sociālā un pilsoniskā joma ir viena no būtiskākajām visā izglītības saturā kopumā. Mācīšanās kontekstā un saistībā ar pašvadītu mācīšanos ir jādiskutē par mācīšanos iedziļinoties. Būtībā tas ir kā jauns horizonts, darbības lauks, kas paver plašas iespējas gan skolēnam, gan skolotājam, kā arī rosina vecākus būt modriem un iesaistīties mācīšanās procesā, atbalstot skolēnu un motivējot darboties. Pirmais iespaids liecina par to, ka saturiski nekas nemainās. Tas ir mācīšanās process, kas ir balstīts uz skolēna zināšanām, prasmēm, vērtībām un attieksmēm. Tomēr mācīšanās paredz jaunu domāšanas modeli un elementus, kas savā starpā ir ļoti saistīti. Var spriest par zināmām pārmaiņām mācīšanās procesā. Akcentējams jauns skatījums uz procesu kā tādu. Skolēns attīsta caurviju prasmes: kritisko domāšanu, problēmu risināšanas prasmi, sadarbību. Tomēr mācību process tiek vērsts uz pašvadītu mācīšanos. Skolēns attīsta domāšanas prasmes – sintezēt, analizēt, izvērtēt un prognozēt. Mācīšanās iedziļinoties paredz iegūto zināšanu pielietojumu praktiskā darbībā, jaunās un nestandarta situācijās.

Pieredze parāda, ka ļoti nozīmīgi mācīšanās procesā ietver jēgpilnus uzdevumus, radoša rakstura aktivitātes, kas ļauj skolēnam domāt plašāk, izvērtēt un izteikt viedokli. Mācīšanās vide, kas ir ļoti daudzveidīga, elastīga un daudzfunkcionāla. Videi jābūt arī atbalstošai un skolēnam labvēlīgai, rosinot darboties, pētīt, eksperimentēt, izziņāt. Viennozīmīgi var teikt, ka mācīšanās pašvadīti skolēnam sniedz iespēju izvērtēt savu sniegumu, sniegt atgriezenisko saiti. Šajā kontekstā var secināt, ka jēgpilni mācoties, skolēnam tiek piedāvātas vairākas iespējas izvērtēt savu sniegumu, vērtējot ikdienā, izmantojot formatīvo vērtēšanu. Mūsdienās bieži vien pazūd vērtēšanas jēga, būtība.

Ļoti svarīgi skolēnam sniegt jēgpilnu, skaidru atgriezenisko saiti, kas parādītu, kur šajā brīdī viņš atrodas konkrētajā mācību priekšmetā, mācību vielā. Atgriezeniskā saite ir ļoti būtisks moments, jo tas norāda uz stiprajām pusēm, aicina papildināt zināšanas, izvērtēt sevi un t.t. Tieši tāpat kā sasniedzamais rezultāts, atgriezeniskā saite ir vadošais elements mācīšanās procesā. Atgriezeniskā saite ir attīstoša, efektīva tikai

tad, ja tā tiek sniegta īstajā brīdī un ir jēgpilna. Pašvadīta mācīšanās saistāma ar skolēna pieredzes izmantošanu praktiskā darbībā, tā ir vērsta uz personības vispusīgu attīstību. Skolēns gūst apstiprinājumu tam, ko ir iemācījies. Jāatzīst, ka pašvadīta mācīšanās paredz iespējas gan skolēnam, gan skolotājam. Skolotājs atklāj jaunas stratēģijas savā darbā, pilnveido vērtēšanas sistēmu, izvēlas darba vidi, pielieto IT rīkus. Skolēns savukārt iegūst jaunas stratēģijas – kā domāt? Kā apgūt labāk vielu? Uzkrātās zināšanas pārnes darbībā, neierastās situācijās. Tas ir ieguvums abām pusēm.

Izvērtējot jaunā pilnveidoto mācību saturu sociālajās zinībās un vēsturē, teorētiskās atziņas, sasaistot tās ar savu personisko pieredzi, darba autore secina, ka:

- skolotājam ir skaidri jānoformulē sasniedzamie rezultāti (efektīvi ir kopā ar skolēniem izvirzīt SR);
- jāizmanto daudzveidīgas domāšanas, mācīšanās stratēģijas, tādejādi veicinot skolēnos kognitīvo procesu attīstību;
- ir nepieciešama saprotama, jēgpilna atgriezeniskā saite;
- jāizmanto visas piedāvātās vērtēšanas iespējas, snieguma vērtēšanas formas;
- ir svarīgi apzināties ilgtermiņa mērķus, rosinot skolēnus domāt globāli, plašāk;
- notiek mācīšanās sadarbojoties (no frontāla darba uz sadarbību);
- nepieciešams izstrādāt vērtēšanas kritērijus(kritērijus var veidot kopā ar skolēniem, tas ir pietiekami efektīvi).

Ņemot vērā paustās teorētiskās atziņas par pašvadītu mācīšanos, nepieciešams diskutēt par šādas pieejas aizvien aktīvāku izmantošanu mācību procesā, tādejādi paverot plašākas iespējas iesaistītajām pusēm – skolēniem, skolotājiem un vecākiem. Tas noteikti veicinātu skolēnu motivāciju, izaugsmi un attīstītu caurviju prasmes, ieradumus – kā labāk un veiksmīgāk mācīties.

Darba izstrādes laikā, autore izpētīja un analizēja sociālo zinību programmas galvenos mērķus, uzdevumus. Skatīja sociālo zinību mācību satura pieeju, akcentus, kas ir aktuāli un izmantojami ikdienā, strādājot ar skolēniem. Autore secina, ka sociālajās zinībās un vēsturē, apgūstot visas satura vienības, skolēni gūst jaunas zināšanas, notiek pārnese uz praktisko darbību.

Mācību saturā vērojama tendence – skolēnus virzīt domāt, pielietot dažādas mācīšanās stratēģijas. Skolēni gūst jaunu pieredzi klausoties, lasot, vērojot. Akcentējams tas, ka priekšmeta apgūvē tiek pievērsta uzmanība atgriezeniskās saites gūšanai no skolotāja un klasesbiedra. Jāatzīst, ka skolēniem tiek dota iespēja mācīties pašam jeb apgūt pašvadītas mācīšanās prasmes.

Sociālo zinību programma 1.–9. klasei paredz vairākus mācību satura pieejas akcentus. Būtiski ir iepazīties un izvērtēt klases posma nozīmīgākos akcentus:

1. Sociālajā un pilsoniskajā mācību jomā 4. – 6. klašu skolēni apgūst priekšmetu “Sociālās zinības un vēsture”, 4.–6. klasē skolēni apgūst saturu, kura ietvaros attīsta nepieciešamās prasmes un zināšanas – laika ritējumu, senas lietas un notikumus. Skolēni mācās grupēt dažādus vēstures avotus, zina to veidus.

2. Ar sociālo zinību un vēstures atbalstu, skolēni stiprina vērtības, izkopj pilsoniskās līdzdalības prasmes, patriotismu, piederības izjūtu. Skolēni novērtē savu tuvāko apkārtni, valsti. Saprotams, ka pilsoniskums tiek stiprināts, iekļaujot skolēnus pasākumos un aktivitātēs, kā arī plānojot mācību stundas par valstiskām tēmām. Tieši dzīves realitāte, piemērs ir tas, kas virza skolēnu izzināt, atklāt, pētīt un noskaidrot. Skolēni ikdienas darbībā pārlicinās. Radot iespēju skolēniem mācīties, praktiski darboties, radīt, ģenerēt idejas, tiek nostiprināta pašvadītas mācīšanās prasmes. Skolēni piedalās aktivitātēs, iniciatīvās gan vietējā kopienā, gan valsts mērogā, tādejādi stiprina pašapziņu, attīsta pilsoniskās līdzdalības prasmes. Skolēni bnereti iesaistās uzņēmumu veidotajās akcijās, kā arī apmeklē muzeju, bibliotēku.

3. Pilsoniskās apziņas pamatā ir uzskatu sistēma, viedoklis par dažādām dzīves jomām, norisēm, notikumiem, faktiem. Mācīšanās tiek pielāgota skolēnam, skolēns tiek rosināts izprast cēloņsakarības, liekot lietā savu pieredzi. Šis process kļūst par nozīmīgu, personisku tad, ja tiek pieņemti dažādi uzskati, viedokļi un pieejas. Jāņem vērā tas, ka izpratne par vērtībām ikvienam cilvēkam ir individuāla un nozīmīga. Jāatbrīvojas no stereotipiem, aizspriedumiem. Sociālo zinību un vēstures apgūvē svarīgi izmantot piemērus, galvenos akcentus sabiedrībā. Piemērs palīdz skolēnam saskatīt savu potenciālu, kaut ko unikālu. Skolēni mācās izteikt domas, pamatot viedokli, iedziļināties saturā. Jāņem vērā viņu emocijas, vēlmi izzināt un interesēties par lietām. Skolēns pieņem savu lomu sabiedrībā, apzinās sevi kā garīgi bagātu personību. Skolēniem jārada vēlme sadarboties ar citiem.

4. Sociālajās zinībās un vēsturē skolēni iepazīst dažādas situācijas, konfliktus, problēmas. Viņi meklē atbildes uz aktuāliem jautājumiem, piedāvā savu problēmu risināšanas ceļu. Skolēni var šaubīties, kļūdīties, bet paši nonāk pie secinājumiem un prognozē turpmāko darbību. Tādā veidā skolēni veicina savas pašvadītās mācīšanās prasmes, apgūst dzīvei nepieciešamās iemaņas. Līdzdarbojoties, ieklausoties otrā, skolēni mācās būt iecietīgi un toleranti.

5. Apgūstot sociālo zinību un vēstures saturu, skolēni iepazīst tuvāko apkārtni, savas ģimenes vēsturi, veido saikni ar vēsturiskiem notikumiem, zina cēloņus

un sekas. Izzinot faktus, skolēnos veidojas priekšstati par vēstures procesiem, likumsakarībām. Skolēni nosaka cēloņsakarības, ņemot vērā notikumus un procesus sabiedrībā. Paši izvēlas domāšanas stratēģiju, attīsta to. Cēloņsakarību noteikšana starp procesiem sabiedrībā ir būtiska prasme, kas kļūst par būtisku stratēģiju. Skolēni meklē līdzības, atšķirības, cenšas izprast jauno informāciju, iepazīt jaunus kontekstus, kurus līdz šim nav novērojuši. Ja tiks attīstīta šī prasme, tad skolēni kļūs elastīgāki savā domāšanā, savos spriedumos.

6. Veidojot nacionālo un pilsonisko apziņu, kā arī izpratni par sabiedriskajiem un ekonomiskajiem procesiem, ir būtiski iemācīties saskatīt un izskaidrot likumsakarības starp dažādiem notikumiem, iegūstot informāciju no atšķirīgiem informācijas avotiem un attīstot dažādas prasmes – analizēt statistikas datus; ievākt, apstrādāt un analizēt datus, anketējot respondentus un izpētīt sabiedrības viedokli; skaidrot sakarības starp lielumiem un funkcijām ekonomiskajos modeļos; analizēt rakstītos informācijas avotus, nosakot informācijas drošticamību un salīdzinot ar informāciju no citiem avotiem.

7. Nozīmīgs priekšmeta uzdevums ir veidot skolēna izpratni par ekonomiskajiem procesiem un uzņēmējdarbību. Lai paveiktu uzdevumu, skolēni pielieto un pilnveido jaunrades, pašvadības, sadarbības, problēmrisināšanas un līdzdalības prasmes (Skola 2030, 2018).

Skolotājam ir plašas iespējas izvēlēties sev piemērotākos mācību līdzekļus, pielāgot tos skolēnu vajadzībām. Galvenais akcents – skolēns spēj pielietot zināšanas un prasmes jaunās, nestandarta situācijās. Pēc autores domām būtiski ir tas, ka jaunais saturs ietver ļoti nozīmīgu elementu – vērtībās balstītu ieradumus, to attīstīšanu. Piemēram, svarīgi ir, lai skolēni mācās uzņemties atbildību par savu izstrādāto darbu, veikto pētījumu vai projektu. Autore uzsver pilnveidotā mācību satura pozitīvie aspektus, kas vērojami praktiskā darbā ikdienā 5. klasē:

- pēctecības princips (tiek ietverti temati, kas ir ilgtspējīgi, pilnveidojami);
- aktuālu situāciju radīšana, saikne ar reālo dzīvi;
- ietvertas sadzīviskas tēmas, kas rosina caurviju prasmju attīstīšanu.

2.2. Metodiskais nodrošinājums mācību priekšmeta satura apgūvē

Apgūstot mācību saturu sociālajās zinībās un vēsturē 5. klasē, virzība uz sasniedzamajiem rezultātiem norit caur skolēnu praktisku darbošanos, secinājumiem jeb ziņām, kuras skolotājs iekļauj katrā tematā. Jāņem vērā tas, ka mācību saturs 5. klasē ir komplicēts, tomēr elastīgs un

tas paver plašu darbības lauku gan skolotājam, gan skolēniem. Skolēni sadarbojas pāros, grupās, apgūst digitālās prasmes, strādājot ar tekstiem, vārdnīcu, izmantojot dažādus rīkus. Skolotājs izmanto daudzveidīgas mācīšanās metodes, metodiskos paņēmienus, lai mācību saturs kļūtu saprotamāks, pieejamāks skolēniem un vecākiem. Atzinīgi novērtējams iekļaujošais princips – saturs, vērtēšana tiek pielāgoti skolēna mācīšanās vajadzībām. Tas ir liels atbalsts skolēnu vecākiem, sasaucas ar izaugsmes iespējām, vērtēšanu un snieguma attīstības dinamiku. Par nozīmīgu darba autore uzskata vērtēšanu ikdienā, kam būtu jākļūst par tradīciju sociālo zinību un vēstures priekšmeta apgūvē jau sākumskolas posmā, tādejādi radot pēctecību. Tāpat arī pašvērtējuma prasmju attīstīšanai jāpiešķir būtisku nozīmi. Savukārt saņemtā atgriezeniskā saite no skolēna ir pamats jaunu sasniegamo rezultātu izvirzīšanai un darbības plānošanai.

Diplomdarba izstrādes laikā, nozīmīgs akcents tika likts tieši uz mācīšanās metodēm un paņēmieniem, kas sekmē pašvadītu mācīšanos. Galvenais princips vēsta, ka skolēni tiek rosināti plānot savu darbību, izvērtēt savu sniegumu. Praktiskajā darbā ar skolēniem, autore īpašu uzmanību velta metožu un paņēmieni izvēlei, tādejādi aktivizējot skolēnu darbu, pilnveidojot viņu pašvadītas mācīšanās prasmes. Saprotams, ka skolēniem jāamāca reflektēt par nozīmīgiem jautājumiem, risināt problēmsituācijas, diskutēt un prognozēt. Tomēr vislielākais devums pašvadītas mācīšanās sekmēšanā ir tieši skolēna individuālās spējas izvirzīt sev mērķus, plānot soļus, secināt un sniegt atgriezenisko saiti. Skolotāja uzdevums ir pielāgot mācīšanās metodes, rast iespēju skolēniem darboties pašiem. Mācību process tradicionāli saistās ar metodēm. Metode ir paņēmieni kopums, kā skolēni var apgūt kādu satura daļu. Tomēr aizvien biežāk tiek lietots jēdziens – “stratēģijas”. Svarīgi metodē atrast kādu dziļāku saturu. V.Purēns (Purēns, 2017) uzsver, ka jēdziens “stratēģija” lietojams attiecībā uz mācību saturu. Stratēģija ietver sevī vairākas darbības: mērķa izvirzīšanu, situācijas izvērtējumu, darbību un vērtējumu. Šie komponenti ir īpaši nozīmīgi satura apgūvē. Diplomdarba autore ir pārliecināta, ka kompetenču pieeja mudina mainīt attieksmi pret mācību metodēm. Tām vajadzētu balstīties uz skolēnu patstāvīgu darbību, skolotāja un skolēnu sadarbību. Vēlams metodi pielāgot noteiktai situācijai. Tas izdarāms tad, ja skolotājs raugās uz metodi kā uz paņēmieni ietvaru, kur komponenti ir maināmi.

Plānojot un organizējot sociālo zinību un vēstures stundas 5. klasē, svarīgi bija izvēlēties piemērotas metodes. Jāpiekrīt I.M. Rubanas (Rubana, 2000) teiktajam, ka metode ir skolotāja un skolēna rīcības raksturojums izvirzītā mērķa sasniegšanai un mācību uzdevumu risināšanai mācību procesā. Metode kalpo skolēna izziņas darbības veicināšanai, zināšanu un prasmju veidošanai. Līdz ar to var teikt, ka mācību metode ir instruments, kas sekmē skolēna pašvadītu mācīšanos. Tā iedrošina skolēnu, motivē un palīdz strukturēt darbību. Metode stimulē skolēnu

darbību, ietekmē sadarbības pieredzi, uzver I. Maslo (Maslo, 1998). Dž. Heitija (Hetty, 2012) pētījumi apliecina, ka metodes un paņēmieni ietekmē skolēnu sniegumu. Īpaši izceļot metakognitīvās mācīšanās stratēģijas, kur skolēniem ir mudinājums domāt arī par to, kā viņi veic uzdevumu, Dž. Heitijs liek pārdomāt metodisko nodrošinājumu mācību satura apgūvē. Plānojot mācību stundas, diplomdarba autore izvēlējās daudzveidīgas mācību metodes un paņēmienus:

- jēdzienu skaidrojums, atslēgas vārdi;
- darbs ar informācijas avotiem – fakti, grupēšana, galvenā doma;
- asociāciju veidošana (kartītes, attēli);
- domu karte;
- grupu darbs;
- darbs pāros.

Liela uzmanība veltīta paņēmieniem, kā sniegt atgriezenisko saiti. Skolotāja rosināja skolēnus sniegt komentārus, prezentēt darbu, uzdot jautājumus, secināt un prognozēt. Tas liecina par pašvadītu mācīšanos. Skolotāja aicināja skolēnus plānot nākamās darbības, soļus, analizējot sasniegtos rezultātus. Diplomdarba autore uzskata, ka viens no lietpratības svarīgākajiem komponentiem, ir atgriezeniskās saites sniegšana. Somijas pētniece, izglītības eksperte I. Halinena (Halinena, 2017) akcentē, ka skolotāja sniegtās atgriezeniskās saite mērķis ir padarīt skolēnu mācīšanās redzamu tā, lai tas palīdz skolēnam labāk saprast mācīšanās procesu un soli pa solim uzņemties atbildību par savu mācīšanos.

Vēlamā atgriezeniskā saite, pašvadītas mācīšanās kontekstā palīdz skolēniem uztvert un saprast:

- ko no viņa sagaida (sasniedzamie rezultāti);
- ko viņš jau ir iemācījies (kur viņš atrodas sasniedzamo rezultātu kontekstā);
- kā viņš var veicināt savu mācīšanos un uzlabot savu sniegumu (kas jādara labāk – rīki un metodes);
- kā viņš var zināt, ka ir bijis veiksmīgs(ņemot vērā kritērijus) (Halinena, 2017).

Diplomdarba autore secina, ka izstrādājot mācību stundu plānus, jāņem vērā metožu izvēli, jo tas savā ziņā nosaka skolēnu pašvadītas mācīšanās iespējas. Stunda lielā mērā balstās uz skolotāja redzējumu – kā varētu skolēnus ieinteresēt, rosināt darboties, izzināt un pētīt? Metode paplašina šīs iespējas, ļauj motivēt skolēnus izzināšanai. Darba autore piekrīt L. Miķelsones, R. Ozola (Miķelsone, Ozols, 2018) teiktajam, ka nozīmīga ir skolēnu pašiniciatīvu mācību stundā – skolēni ir aktīvi, paši piedāvā risinājumus, saskaņojot tos ar skolotāju. Strādājot pāros, grupās skolēni uzņemas atbildību par veicamo uzdevumu.

3.SOCIĀLO ZINĪBU UN VĒSTURES SATURA APGUVES IESPĒJU IZPĒTE 5. KLASĒ PAŠVADĪTAS MĀCĪŠANĀS KONTEKSTĀ

3.1. Pētījuma plānošana un gaita

Pašvadītas mācīšanās kā caurviju prasmes attīstīšana kļūst par vienu no aktuālākajām problēmām izglītībā. Autore uzskata, ka pašvadīta mācīšanās ir viena no būtiskākajām 21. gadsimta prasmēm. Tēmas aktualitāti nosaka teorētisko atziņu apkopojums, veiktie novērojumi, praktiskais darbs ar 5. klases skolēniem. Pašvadītas mācīšanās sekmēšanai būtiska loma ir sociālo zinību un vēstures stundām. Līdz ar to tika veikts praktiskais darbs ar skolēniem. Tika izveidoti un aprobēti stundu plāni – četrām mācību stundām. Darba autore izstrādāja aptaujas anketu gan skolotājiem, gan skolēniem par pašvadītas mācīšanās iespējām sociālo zinību un vēstures satura apgūvē. Aptauja tika veikta ar mērķi: noskaidrot skolotāju viedokli par pašvadītas mācīšanās prasmju attīstīšanas iespējām sociālo zinību un vēstures stundās 5. klasē. Aptauja ir ziņu iegūšanas metode. Tā sniedz ieskatu problēmas risināšanā.

K. Mārtinsone, M. Zakriževska un D. Kamerāde (K. Mārtinsone, M. Zakriževska un D. Kamerāde, 2011) akcentē pētījuma veikšanas ceļu. Tā ir sistemātiska, plānota un mērķtiecīga darbība, kas ir savā ziņā arī paškritiska darbība. Svarīgi ir ievērot pēctecības principu un pētījuma posmus. Pētījuma datus ir iespējams gan interpretēt, gan analizēt. Pētījuma laikā ir darba autors izvirza secinājumus jo tie palīdz prognozēt turpmāko darbību. Datu iegūšana ir saistīta ar piemērotas, atbilstošas metodes izvēli. Diplomdarba autore norāda, ka nepieciešams izvēlēties metodes, kas palīdz atklāt problēmas būtību, noskaidrot pētījuma jautājumu un pārlicināties par rezultātu ticamību.

J.Birzniece, A.Timermanis (Birzniece, Timermanis, 2021) uzsver, ka nopietna un atbildīga literatūras atlase ir pamats veiksmīgam pētījumam. Veicot teorētiskās literatūras meklēšanu un atlasī, kā arī pēc tam, veidojot teorētisko daļu aprakstus, nepieciešams vadīties pēc principa – no plašākā uz konkrēto.

Darba autore uzskata, ka pašvadītas mācīšanās prasmes attīstāmas un pilnveidojamas jau sākumskolas posmā, taču pilnveidojamas pamatskolas posmā. Tas ir laiks, kad bērna attīstībā notiek būtiskas pārmaiņas. 5. klases skolēni spēj aktīvi iesaistīties praktiskā darbībā, izvērtēt savu sniegumu, izrādīt iniciatīvu, secināt un prognozēt. Darba autore uzsver, ka ļoti būtiski ir izzināt skolēnu vēlmi apgūt šīs nozīmīgās prasmes.

Pētījums tika uzsākts diplomdarba autores prakses laikā – kad tika plānotas mācību stundas un tās aprobētas. Pētījumā piedalījās 12 5.klases skolēni, 6 skolotāji.

Pētījuma laikā darba autore izstrādāja četrus stundu plānus, kas balstīti uz pašvadītu mācīšanos. Stundu plāni veidoti, atbilstoši prasībām, iekļaujot visas nepieciešamās stundas fāzes.

3.2 Kritēriji skolēnu pašvadītas mācīšanās noteikšanai

Izvērtējot dažādu autoru sniegto teorētisko skatījumu par pašvadītu mācīšanos, ņemot vērā Skola 2030 sociālo zinību un vēstures programmu, saturā iestrādātās tendences skolēnu pašvadītas mācīšanās sekmēšanai, tika izstrādāti kritēriji un definēti līmeņi skolēnu pašvadītas mācīšanās noteikšanai (skat. 3.2.1. tabulu). Pamatojoties uz izpētīto zinātnisko, metodisko literatūru, apkopojot iegūtās teorētiskās atziņas, tika izveidoti vairāki kritēriji, kas ir kā balsts pētījumam kopumā.

3.2.1. tabula

Kritēriji skolēnu pašvadītas mācīšanās noteikšanai

Pašvadītas mācīšanās fāzes	Kritēriji	Līmeņa pazīmes skolēna darbībā	Punkti
Plānošana	Izrāda iniciatīvu, apņemšanos	Vienmēr	3
		Bieži	2
		Dažreiz	1
		Nav novērots	0
	Izvirza sasniedzamo rezultātu/mērķi	Vienmēr	3
		Bieži	2
		Dažreiz	1
		Nav novērots	0
	Izvēlas mācīšanās stratēģijas	Vienmēr	3
Bieži		2	
Dažreiz		1	
			0

		Nav novērots	
	Plāno darbību secību, soļus/patstāvīgi izvirza kritērijus	Vienmēr Bieži Dažreiz Nav novērots	3 2 1 0
Novērtēšana	Pārliecinās par savu ideju, domu atbilstību tēmai	Vienmēr Bieži Dažreiz Nav novērots	3 2 1 0
	Izvērtē savu veikumu, ņemot vērā izvirzītos kritērijus darbam	Vienmēr Bieži Dažreiz Nav novērots	3 2 1 0
	Saskata nepilnības, plāno turpmāko darbību	Vienmēr Bieži Dažreiz Nav novērots	3 2 1 0
	Nosaka, cik veiksmīgas ir izvēlētās mācīšanās stratēģijas	Vienmēr Bieži Dažreiz Nav novērots	3 2 1 0
	Uzraudzīšana	Darbojas atbilstoši savam plānam, iecerei	Vienmēr Bieži Dažreiz Nav novērots

	Apzinās savu progresu un paredz turpmākās darbības	Vienmēr Bieži Dažreiz Nav novērots	3 2 1 0
	Patstāvīgi veic uzdevumus	Vienmēr Bieži Dažreiz Nav novērots	3 2 1 0
	Saskaņo savas darbības ar izvirzīto sasniedzamo rezultātu/mērķi	Vienmēr Bieži Dažreiz Nav novērots	3 2 1 0
Reflektēšana	Sniedz atgriezenisko saiti skolotājam/klasesbiedram	Vienmēr Bieži Dažreiz Nav novērots	3 2 1 0
	Uzdod jautājumus skolotājam/klasesbiedram	Vienmēr Bieži Dažreiz Nav novērots	3 2 1 0
	Izvirza secinājumus	Vienmēr Bieži Dažreiz Nav novērots	3 2 1 0
	Prognozē turpmākās darbības	Vienmēr Bieži Dažreiz	3 2 1

		Nav novērots	0
--	--	-----------------	---

Izstrādātie kritēriji ir kā atbalsta materiāls sociālo zinību un vēstures skolotājam, jo tie dod iespēju vērtēt skolēnu sniegumu, viņu iesaistīšanos mācību stundā. Pēc dotajiem kritērijiem var konstatēt skolēnu pašvadītas mācīšanās dinamiku. Diplomdarba autore, vadot stundas, fiksēja noteicošās pazīmes skolēnu darbībā.

12 5.klases skolēni tika vērtēti pēc pašvadītas mācīšanās kritēriju tabulas punktos, autore apkopoja iegūtos punktus (3.2.2.tabulā). Ievērojot skolēnu anonimitāti, skolēnu vārdi netiks minēti, bet apzīmēti ar numuru.

3.2.2. tabula

Skolēnu punktu skaits pēc pašvadītas mācīšanās kritēriju lapas

Skolēni	Pašvadītas mācīšanās fāze	Iegūtie punkti
Skolēns 1.	Plānošana	7 (2+2+2+1)
	Novērtēšana	7 (2+2+2+1)
	Uzraudzīšana	8 (3+2+2+1)
	Reflektēšana	9 (3+2+2+2)
	Kopā	31 punkts
Skolēns 2.	Plānošana	6 (2+2+1+1)
	Novērtēšana	7 (2+2+2+1)
	Uzraudzīšana	7 (3+2+2+1)
	Reflektēšana	9 (3+2+2+2)
	Kopā	29 punkti
Skolēns 3.	Plānošana	7 (2+2+1+2)
	Novērtēšana	7 (2+2+2+1)
	Uzraudzīšana	9(2+2+3+2)
	Reflektēšana	9 (3+2+2+2)
	Kopā	33 punkti
Skolēns 4.	Plānošana	8 (2+2+2+2)
	Novērtēšana	7 (2+2+2+1)
	Uzraudzīšana	7(2+2+2+2)
	Reflektēšana	8 (2+2+2+2)

	Kopā	30 punkti
Skolēns 5.	Plānošana	8 (2+2+2+2)
	Novērtēšana	8 (2+2+2+2)
	Uzraudzīšana	8(2+2+2+2)
	Reflektēšana	8 (2+2+2+2)
	Kopā	32 punkti
Skolēns 6.	Plānošana	6 (2+1+1+2)
	Novērtēšana	6 (2+1+2+1)
	Uzraudzīšana	7 (2+2+1+2)
	Reflektēšana	9 (3+2+2+2)
	Kopā	28 punkti
Skolēns 7.	Plānošana	7 (2+2+1+2)
	Novērtēšana	6 (2+1+2+1)
	Uzraudzīšana	8(2+2+2+2)
	Reflektēšana	9 (3+2+2+2)
	Kopā	30 punkti
Skolēns 8.	Plānošana	6 (2+2+1+1)
	Novērtēšana	5 (2+1+1+1)
	Uzraudzīšana	8 (2+2+2+2)
	Reflektēšana	8 (2+2+2+2)
	Kopā	27 punkti
Skolēns 9.	Plānošana	7 (2+2+1+2)
	Novērtēšana	8 (2+2+2+2)
	Uzraudzīšana	8 (2+2+2+2)
	Reflektēšana	8 (8+2+2+2)
	Kopā	31 punkti
Skolēns 10.	Plānošana	7 (2+2+1+2)
	Novērtēšana	7 (2+2+2+1)
	Uzraudzīšana	7 (2+2+2+1)
	Reflektēšana	9 (3+2+2+2)
	Kopā	30 punkti

Skolēns 11.	Plānošana	7 (2+2+1+2)
	Novērtēšana	7 (2+1+2+2)
	Uzraudzīšana	9(2+2+3+2)
	Reflektēšana	9 (3+2+2+2)
	Kopā	32 punkti
Skolēns 12.	Plānošana	7 (2+2+1+2)
	Novērtēšana	7 (2+2+2+1)
	Uzraudzīšana	8 (2+2+2+2)
	Reflektēšana	9 (3+2+2+2)
	Kopā	31 punkti

Apkopojot iegūtos punktus 12 5.klases skolēniem, kas tika vērtēti pēc kritēriju tabulas, var secināt, ka kopējais skats ir pozitīvs, jo pašvadītas mācīšanās prasmju apguve notiek un ir pamanāma. Katrs skolēns tika vērtēts pēc konkrēta kritērija katrā stundas fāzē, kas tabulā arī tiek fiksēts un tiek parādīts, kā iegūst kopējo punktu skaitu. Kopējais iegūstamais punktu skaits katrā stundas fāzē ir 12 punkti, bet kopējais punktu skaits par visām stundas fāzēm kopā ir 48 punkti. Kā redzams, minimālais kopējo punktu skaits ir vienam skolēnam, kas ir 27 punkti, ko šis skolēns ieguva, jo plānošanas fāzē viņam bija problemātiskāk izvēlēties mācīšanās stratēģijas, kā arī plānot savas darbības un novērošanas fāzē šim skolēnam bija grūtības ar sava veikuma izvērtēšanu, turpmāko darbību plānošanu un stratēģiju izvērtēšanu. Otrais mazākais punktu skaits ir 28 punkti, kas arī ir vienam skolēnam un tur sliktāk veicās plānošanas un novērošanas fāzē. Pārējiem skolēniem punktu skaits arī ir atšķirīgs, tomēr, nebija vienas konkrētas iezīmes, kas neizdotos visiem. Ir divi skolēnu pāri, kuriem ir vienāds punktu skaits 30, un otrs skolēnu pāris ar punktu skaitu 31. Lai arī punktu skaits ir vienāds šiem skolēnu pāriem, atšķiras kritēriji par kuriem ir ieguvuši punktus. Vienota iezīme visiem skolēniem – reflektēšanas fāze. Reflektēšanas fāze gandrīz visiem skolēniem ir stiprākas par citām fāzēm, kas nozīmē, ka šī stundas fāze skolā tiek attīstīta visvairāk.

Izanalizējot iegūtos rezultātus autore secina, ka:

1. Katram skolēnam ir atšķirīgas stiprās un vājās puses pašvadītas mācīšanās prasmēs.
2. Reflektēšanas fāze skolēniem ir visvairāk attīstīta, ko parāda arī iegūtais punktu skaits.
3. Skolēni labprāt sniedz atgriezenisko saiti, izvirza secinājumus un prognozē turpmākās darbības.
4. Skolēni ir ceļā uz pašvadītas mācīšanās pilnīgu prasmju apguvi.
5. Lai secinājumi būtu pilnīgi, šāda novērtēšana ir jāveic vairākas reizes.

3.3. Izstrādāto stundu plānu aprobācija

Pētījums sevī ietver vairākus nozīmīgus darba etapus. Viens no tiem bija praktiskais darbs ar skolēniem, kura laikā tika aprobēti izveidotie stundu plāni. Diplomdarba autore, veicot prakses uzdevumus, plānoja aprobāciju 4 tematiem: Kas ir vēstures avoti un kā tos var grupēt? Kā un kāpēc palīdzēt līdzcilvēkiem? Kā cilvēki rūpējas par vides tīrību? Kas ir kultūras pieminekļi, kāpēc tos ir svarīgi saudzēt un saglabāt? Diplomdarba autoras skatījumā visi izvēlētie temati ir ļoti nozīmīgi. Aprobācijas laikā tiem tika piešķirta īpaša uzmanība, veidotas iestrādnes un izvēlēts metodiskais nodrošinājums. Skatot dotos tematus, skolēniem tika piedāvāti daudzveidīgi paņēmieni pašvadītas mācīšanās prasmju apguvei. Darba autore īpašu vērību pievērta tieši pašvadītas mācīšanās elementiem: plānošanai, uzraudzīšanai un reflektēšanai.

Aprobējot pirmo tematu, darba autore piedāvāja skolēniem iepazīt jēdzienus, skaidrot tos – kā viņi šos jēdzienus izprot. **3.1.1. tabulā** ir iekļauti visi stundas elementi un fāzes. Autore apraksta sasniedzamos rezultātus skolēniem, veicamos uzdevumus. Diplomdarba autore – prakticante stundas ievada daļā rosināja skolēnus iesaistīties sarunā, **ļaujot skolēniem pašiem izvirzīt sasniedzamos rezultātus**, izteikt savas idejas. Kopīgi tika izveidota ideju jeb domu karte, kas sekmēja skolēnu izzināšanas darbību. Skolēnu atbildes par tēmu: Kā cilvēki izzina pagātnes notikumus? motivēja un iedrošināja darba autori. Skolēni piedāvāja šādas atbildes: aptaujā vecākus cilvēkus, vēro fotogrāfijas un senas lietas, skatās dokumentālās filmas, apmeklē muzeju un bibliotēku, uzklausa pieredzes stāstus u.c. Darba autore piedāvāja skolēniem izveidotās jēdzienu kartītes, kas rosināja skolēnus **izteikt savu viedokli, pauzt savu attieksmi**. Autore uzsver, ka stundas norisē svarīgi bija panākt skolēnu iesaistīšanos, viņu iniciatīvu. Skolēniem ļoti patika veidot savu vārdnīciņu, kurā fiksē jaunos jēdzienus un to skaidrojumu. Grupu darbs apliecināja to, ka **skolēni labprāt meklē atbildes uz jautājumiem paši, pieņemot lēmumu grupā**. Veidojot aprakstus, **skolēni iepazīna vēstures avotu grupas**, kopīgi diskutēja un sprieda par tēmu. Grupās bija optimālais skolēnu skaits – katrā trīs skolēni. Grupu darba pienesums ir neatsverams, jo skolēni tika virzīti izzināt un iepazīt vēl nezināmo. **Atlasot informāciju, strādājot ar atslēgas vārdiem, skolēni darbojās pašvadīti**. Skolēnus iedvesmoja autoras ideja – kādā veidā varētu aprakstus noformēt? Autore ļāva skolēniem pašiem izvēlēties vēlamo formu (skolēni veidoja aprakstu kā reklāmu, kā nelielu plakātu). Skolēni prezentēja savu veikumu citām grupām un sniedza atgriezenisko saiti. Aprobējot konkrēto tematu, darba autore guva daudz nozīmīgu atziņu, piemēram:

- ikviens skolēns ir jāiesaista uzdevuma veikšanā, atbalstot un motivējot katru skolēnu;
- skolēni jāvirza domāt, spriest, tādejādi attīstot viņu pašvadītas mācīšanās prasmes;

- jāļauj skolēniem paust savu viedokli, jāuzklausā ikviena ideja, jo tas rada motivāciju veikt turpmākās darbības.

3.3.1.tabula

Sociālo zinību stundas plāns tematam: Kā pētīt un saglabāt vēstures liecības?

	Apraksts	Stundas saturs
1.	Klase	5.klase
2.	Stundas tēma	Kā pētīt un saglabāt vēstures liecības? Kas ir vēstures avoti un kā tos var grupēt?
3.	Uzdevumi (zināšanas, prasmes, attieksmes) Sasniedzamie rezultāti	<p>Uzdevumi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Raksturo dotos jēdzienus, pastāsta, kur ir sastapies ar tiem. • Sniedz savu skaidrojumu – kā var izzināt pagātnes notikumus? • Grupē dažādus avotus (kuri ir vēstures avoti, bet kuri nav). Pamato savu izvēli. • Grupē dažādus vēstures avotus (lietiskajos, rakstītajos, vizuālajos, mutvārdu un fono jeb skaņas avotos). Pamato savu izvēli. <p>Sasniedzamie rezultāti:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Izprot jēdzienus: vēstures avots, vēstures liecība, vēstures literatūra, vēstures fakts. • Saprot, ka par notikumiem pagātnē var spriest, lasot, pētot, klausoties, salīdzinot un vērtējot dažādu veidu vēstures avotus. • Atpazīst un raksturo dažādus vēstures avotu veidus. • Prot sagrupēt vēstures avotus.

4.	Skolotāja sagatavošanās stundai (nepieciešamie mācību metodiskie materiāli un līdzekļi)	Jēdzienu kartītes, vēstures avotu grupas – nosaukumi (lietiskie, vizuālie, rakstītie, mutvārdu). Flomāsteri, darba lapas. Vēstures avotu saraksts (numurēts), avotu apraksti.
5.	Pielietotās mācību metodes un paņēmieni	Skolotāja stāstījums, darbs grupās, darbs ar vēstures avotu sarakstu, Domu karte, atslēgas vārdi, jēdzienu skaidrojums.
6.	Stundas norise: Sākums Galvenā daļa Noslēgums	<p>Ierosinātājfāze:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Stundas ievadā skolotāja aicina skolēnus uz sarunu: Kā mēs varam izzināt pagātnes notikumus? Kā varam noskaidrot, kādi notikumi ir bijuši? • Kopīgi izveido Domu karti. Skolotāja pieraksta skolēnu idejas uz tāfeles. <p>Galveno izglītojošo un pilnveidojošo uzdevumu fāze:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Skolotāja piedāvā jēdzienu kartītes, aicina skolēnus izteikt savas idejas – raksturot dotos jēdzienus. Skolēni izsaka savu viedokli. Kopīgi papildina jēdzienu skaidrojumus. • Skolotāja sniedz nelielu ieskatu vēstures avotu grupās – kā iedalās vēstures avoti, kāpēc ir šīs 4 grupas? • Skolotāja aicina bērnu sadalīties 4 grupās (brīvā formā), katra grupa izvēlas savu vēstures avotu grupu. • Katrai grupai tiek piedāvāts materiāls par konkrēto avotu grupu, piemēram, lietiskie vēstures avots. Sagatavots izziņas materiāls un vēstures avotu saraksts, A4 lapas, flomāsteri. • Grupu uzdevums – sagatavot atbildi par savu izvēlēto vēstures avotu un no saraksta izvēlēties tikai tos avotus, kas atbilst konkrētajai grupai. Atbilde var tikt sagatavota īpašā formā – kā reklāma, plakātiņš, infografika. • Grupa vienojas par darba formu, sadala pienākumus. • Kopīgi vienojas par vērtēšanas kritērijiem. • Skolotāja sniedz atbalstu, konsultē, ļaujot grupām strādāt patstāvīgi.

		<ul style="list-style-type: none"> • Katra grupa prezentē savu darbu grupā, īsi pastāstot par savu izvēlēto avotu grupu. Nosauc atrastos avotus sarakstā. <p>Atgriezeniskās saites fāze:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Atgriezeniskā saite tiek sniegta grupu darba laikā, motivējot skolēnus domāt, prognozēt un secināt. • Skolēni grupā sniedz viens otram atgriezenisko saiti, pajautājot, akceptējot ideju, izvirzot pieņēmumu.
7.	Vērtēšanas kritēriji	<ul style="list-style-type: none"> • Vērtēšanas kritērijus izvirza skolēni, kopīgi par tiem vienojas: izveidots īss apraksts par avotu; no saraksta izvēlētie avoti atbilst konkrētai vēstures avotu grupai; sagatavotā informācija ir saprotama, pārskatāma, vizuāli papildināta; visi skolēni iesaistījās grupu darbā un prezentēja savu darbu. • Skolēni tiek novērtēti, (procentos, atbilstoši izvirzītajiem kritērijiem).
8.	Refleksija	<ul style="list-style-type: none"> • Stundas noslēgumā skolotāja aicina skolēnus dalīties pārdomās par paveikto. Pajautā: Kāda galvenā atziņa radās stundas laikā? Ko skolēni secināja? Kas bija vērtīgi? Vai patika darboties patstāvīgi? • Skolotāja akcentē to, ka nākamajā stundā turpinās sarunu par vēstures avotiem.

Aprobācijas laikā, diplomdarba autore pievērsās **ikviena skolēna darbības vērtēšanai, sniedzot atgriezenisko saiti, ļaujot reflektēt par paveikto**. Skolēni, izvirzīja kritērijus uzdevumam, tādejādi tika iesaistīti vērtēšanas procesā. Formatīvai vērtēšanai ir būtiska nozīme skolēnu pašvadītas mācīšanās prasmju apguvē. Skolēni jutās novērtēti, gandarīti par paveikto.

Vadot mācību stundu: Kas ir kultūras pieminekļi, kāpēc tos svarīgi saudzēt un saglabāt? (skat. 3.1.2. tabulu), darba autore akcentēja kultūras vērtības, kopā ar skolēniem diskutēja par vērtībām. Kas ir vērtības? Noskaidrojās tas, ka skolēniem interesē tuvākās apkārtnes vēsture, notikumi. Kopīgi izpētīja kultūras pieminekļu raksturīgākās īpašības. Diplomdarba autore lielu

akcentu lika uz skolēnu pieredzi, vērojumiem, tādejādi noskaidroja skolēnu saikni ar kultūras pieminekļiem.

3.3.2.tabula

Sociālo zinību stundas plāns: Kas ir kultūras pieminekļi, kāpēc tos ir svarīgi saudzēt un saglabāt?

	Apraksts	Stundas saturs
1.	Klase	5.klase
2.	Stundas tēma	Kā izzināt tuvākās apkārtnes vēsturi? Kas ir kultūras pieminekļi, kāpēc tos ir svarīgi saudzēt un saglabāt?
3.	Uzdevumi (zināšanas, prasmes, attieksmes) Sasniedzamie rezultāti	Uzdevumi: <ul style="list-style-type: none"> • Atceras, kas ir kultūras vērtības. • Noskaidro, kas raksturīgs kultūras pieminekļiem? • Pastāsta par savu pieredzi – kādus kultūras pieminekļus zina, ir novērojuši? • Skaidro, kāpēc nepieciešams rūpēties par kultūras pieminekļiem un tos saudzēt. Sasniedzamie rezultāti: <ul style="list-style-type: none"> • Izprot raksturīgākās kultūras pieminekļu īpašības. • Attīsta ieradumu patstāvīgi veidot izpratni par savu tuvāko apkārtni un novadu. • Zina kā var saudzīgi izturēties pret kultūras pieminekļiem. • Sniedz savu skatījumu – kā saudzēt kultūras pieminekļus.
4.	Skolotāja sagatavošanās stundai (nepieciešamie mācību metodiskie materiāli un līdzekļi)	Jēdzienu kartītes, vēstures avotu grupas – nosaukumi (lietiskie, vizuālie, rakstītie, mutvārdu). Flomāsteri, darba lapas. Vēstures avotu saraksts (numurēts), avotu apraksti.

5.	Pielietotās mācību metodes un paņēmieni	Skolotāja stāstījums, darbs pāros, individuāls darbs, Prāta vētra, atslēgas vārdi, jēdzienu skaidrojums.
6.	Stundas norise: Sākums Galvenā daļa Noslēgums	<p><u>Ierosinātājfāze:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Skolotāja aicina skolēnus atcerēties un reflektēt par jēdzienu – kultūras vērtības, kultūras kanons. Kopīgi nonāk līdz sarunai par kultūras pieminekļiem. • Skolotāja rosina skolēnus saviem vārdiem pastāstīt – kas ir kultūras pieminekļi. Skolēni izsaka savas asociācijas. Skolotāja asociācijas pieraksta uz tāfeles (piemēram, pieminekļi, plāksnes, celtnes, būves, viss, kas ir cilvēka radīts un tt. <p><u>Galveno izglītojošo un pilnveidojošo uzdevumu fāze:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Skolotāja aicina skolēnus darboties pāros, piedāvājot uzdevumu- uzrakstīt, kādas pazīmes raksturīgas kultūras pieminekļiem (piemēram, tie ir saistīti ar vēsturi, notikumiem; tas ir retums; tie ir īpaši objekti; saistīti ar ievērojamām personām un tt.) • Katrs pāris tiek aicināts pastāstīt par uzrakstīto. Skolotāja pieraksta atslēgas vārdus uz tāfeles. • Norit kopīga saruna par kultūras pieminekļiem. Skolotāja izceļ nosauktās pazīmes, skolēni diskutē par tām, sasaistot idejas ar savu pieredzi. • Stundas turpinājumā skolotāja aicina skolēnus padomāt – kāpēc svarīgi saudzēt un saglabāt kultūras pieminekļus? Skolēni dalās pārdomās. • Skolēni veic uzdevumu (individuāli) – veido savu atgādni, kā būtu jārikojas, lai saglabātu kādu kultūras pieminekli? • Skolēni izsaka savas idejas, atgādni piestiprina pie tāfeles. <p><u>Atgriezeniskās saites fāze:</u></p>

		<ul style="list-style-type: none"> • Skolēni sniedz atgriezenisko saiti par paveikto: Kāpēc izveidotās atgādnēs būtu nepieciešamas? Ko vēl varētu noskaidrot par kultūras pieminekļiem? • Skolotāja atgādina, ka ikviens veiktais darbs tiks novērtēts, un, ikvienam skolēnam ir savs skatījums uz pētāmo tēmu. Tādejādi rosina un motivē skolēnus turpmākai darbībai.
7.	Vērtēšanas kritēriji	<ul style="list-style-type: none"> • Skolotāja piedāvā skolēniem krāt punktus ieskaitei, piedaloties diskusijā, paužot savu viedokli un veidojot atgādni. Kopīgi vienojas par kritērijiem atgādnei – skolēni paši nosauc iespējamus kritērijus, piemēram: <ul style="list-style-type: none"> - Atgādnei jābūt saturīgai, skaidri salasāmai; - Atgādni var noformēt vizuāli, lai tā būtu pievilcīga un viegli uztverama. - Atgādnē jābūt ieteikumiem (piemēram – maksimāli 5).
8.	Refleksija	<ul style="list-style-type: none"> • Šajā fāzē notiek īsa saruna par paveikto. Skolēni izsaka savas emocijas, asociācijas – kāpēc temats ir aktuāls un svarīgs. Skolotāja pateicas par darbu stundā, mudinot skolēnus izmantot savas izveidotās atgādnēs.

Pašvadītu mācīšanos noteica tas, ka skolēniem tika **radīta iespēja pašiem nonākt pie secinājumiem, skaidrot cēloņsakarības**. Skolēni ar prieku iesaistījās pāru darbā, fiksēja savas idejas, reflektēja par klasesbiedra idejām. **Pašvadīta mācīšanās atklājās uzdevumā, ko skolēni veica patstāvīgi – veidoja atgādni**. Šajā brīdī skolēni paši izvirzīja sasniedzamos rezultātus – kādu atgādni viņi vēlētos redzēt? Ikviens skolēns tika iesaistīts darba procesā. Autore bija kā padomdevējs un konsultants, kas īstajā laikā sniedza skolēniem atgriezenisko saiti. Autore secināja, ka skolēniem patīk šāda tipa uzdevumi. Tā ir iespēja radoši paust savu individuālo redzējumu par pētāmo problēmu. Stundas izskaņā, autore aicināja skolēnus izteikt savu vērtējumu – kāpēc šādas atgādnēs ir nozīmīgas? Skolēni pauda savas idejas:

- lai palīdzētu un sniegtu atbalstu skolēniem, vecākiem un skolotājiem;
- atgādne ir kā reklāma, kā sauklis, ka kultūras pieminekļi ir jāsaudzē;
- atgādni varētu izmantot vietās, kur ir kultūras pieminekļi

- atgārne palīdz atcerēties, ievērot noteikumu utt.

Aprobējot trešo tematu (skat.3.1.3. tabulu), darba autore pārliecinājās, ka skolēniem nozīmīgas ir tās tēmas, kas saistītas ar viņu ikdienu, ar viņu reālo dzīvi. Darbojoties mācību stundā: Kā palīdzēt līdzcilvēkiem?, skolēni izteica daudz vērtīgu ideju par drošību, kā arī idejas par to, kā mēs katrs varam palīdzēt līdzcilvēkiem sev apkārt? Rosinot skolēnus domāt par to, kas ietekmē cilvēku drošību, darba autore **aicināja skolēnus meklēt risinājumus problēmsituācijām**. Skolēniem tika dota iespēja darboties pāros, lai analizētu dotās situācijas.

3.3.3.tabula

Sociālo zinību stundas plāns: Kā un kāpēc palīdzēt līdzcilvēkiem?

	Apraksts	Stundas saturs
1.	Klase	5.klase
2.	Stundas tēma	5.4. Kā un kāpēc palīdzēt līdzcilvēkiem? Kas veido tavu un citu drošību?
3.	Uzdevumi (zināšanas, prasmes, attieksmes) Sasniedzamie rezultāti	<p>Uzdevumi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Veido asociācijas jēdzienam – drošība. • Risina problēmsituācijas, kas saistītas ar drošību. • Piedāvā savu risinājumu problēmsituācijām. • Izveido ieteikumus, kādas aktivitātes ikviens varētu veikt, saistībā ar drošību. <p>Piedalās aptaujā, kurā noskaidro lielākos drošības draudus</p> <p>Sasniedzamie rezultāti:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Izsaka savus pieņēmumus un piedāvā idejas. • Iesaistās problēmrisināšanā, piedāvājot savu risinājumu. • Iesaistās diskusijā par drošību. • Prognozē cilvēka rīcības/uzvedības sekas. • Sadarbojas pārī, uzkalusa otra idejas.

4.	Skolotāja sagatavošanās stundai (nepieciešamie mācību metodiskie materiāli un līdzekļi)	Situāciju apraksti, A 4 formāta lapas, līmlapiņas, baltā tāfele, flomāsteri.
5.	Pielietotās mācību metodes un paņēmieni	Diskusija, darbs pāros, individuāls darbs, aptauja, asociāciju spēle, atslēgas vārdi, nepabeigti teikumi, Prāta vētra (ieteikumu veidošana), Top 3 veidošana.
6.	Stundas norise: Sākums Galvenā daļa Noslēgums	<p>Ierosinātājfāze:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Stundas ievada daļā skolotāja aicina skolēnus pievērst uzmanību atslēgas vārdam – drošība. Rosina skolēnus veidot un pierakstīt asociācijas dotajam atslēgas vārdam. (Ar ko saistās vārds – drošība? Kādas asociācijas rodas?) • Kopīgi noskaidro skolēnu asociācijas, pārrunā tās. <p>Galveno izglītojošo un pilnveidojošo uzdevumu fāze:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Skolotāja aicina skolēnus turpināt diskusiju par drošību, pajautājot skolēniem – kas veido un ietekmē mūsu un citu cilvēku drošību? • Skolēni dalās pārdomās, nosaucot iespējamās atbilžu variantus, piemēram, dažādas situācijas, apstākļi, dzīves veids, vieta, vide, apkārtējie cilvēki, drošības dienesti un tt. • Skolotāja aicina darboties pāros. Katrs pāris izvēlas vienu situācijas aprakstu. Uzdevums ir iepazīties ar situācijas aprakstu. Sadarbojoties pāri, skaidrot, kā minētā situācija saistīta ar drošību un, kā varētu risināt šo problēmsituāciju? • Katrs pāris iepazīstina pārējos skolēnus ar situāciju, piedāvā savu skaidrojumu un risinājumu.

		<ul style="list-style-type: none"> • Skolotāja piedāvā skolēniem veikt aptauju klases kolektīvā par drošības draudiem, tādejādi noteikt draudu Top 3. • Katrs skolēns uz lapiņas uzraksta vismaz trīs apdraudējumus. Kopīgi apkopo aptaujas rezultātus un vienojas par Top 3. Šos draudus piefiksē uz tāfeles ar aicinājumu padomāt – kā varētu šos draudus mazināt sabiedrībā? Ko katrs skolēns varētu ieteikt? Skolēni izsaka savu viedokli. • Stundas turpinājumā skolēni individuāli uzraksta 3 ieteikumus, ko varētu darīt drošības labā ikviens cilvēks? Kādas aktivitātes varētu veikt? • Skolēni prezentē savus ieteikumus. Skolotāja aicina apkopot visus ieteikumus, tādejādi izveidot bukletīņu ar ieteikumiem. <p style="text-align: center;">Atgriezeniskās saites fāze:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Skolotāja piedāvā nepabeigtos teikumus: Es jūtos droši, ja....Es nejūtos droši, ja... • Kopīgi pārrunā, kāpēc drošības jautājums ir svarīgs, kāpēc nepieciešams ikvienam pievērsties šim tematam.
7.	Vērtēšanas kritēriji	<ul style="list-style-type: none"> • Ikvienu stundā veiktā aktivitāte tiek novērtēta. Skolēniem tiek piedāvāta pašvērtējuma forma – nepabeigti teikumi. Diskusijas laikā skolotāja fiksē pāru un individuālās atbildes, tādejādi veido formatīvās vērtēšanas bāzi. Skolēni saņem punktus par ieteikumu uzrakstīšanu un aptaujas veikšanu, tādejādi saņem ieskaiti par darbu stundā – procentos.

8.	Refleksija	<ul style="list-style-type: none"> • Stundas noslēgumā norit īsa saruna par paveikto stundā. Skolotāja aicina skolēnus pastāstīt par paveikto darbu stundā, pastāstot – kurš uzdevums veicās vislabāk? Ko varētu uzlabot vai turpināt? Kādas sajūtas rada temats par drošību? Kāpēc saruna par drošību ir vērtīga? •
----	------------	--

Izzinoša aktivitāte bija aptaujas veikšana klases kolektīvā par draudiem. **Skolēni individuāli veica aptauju, apkopoja rezultātus.** Tas liecināja par pašvadītu mācīšanos, spēju patstāvīgi veikt uzticēto uzdevumu. Darba autore atklāja, ka aptauja ir vien no iemīļotākajām mācību metodēm 5. klases skolēniem. Skolēni raiti un secīgi veica aptauju, apkopoja iegūtos datus un izvirzīja arī secinājumus. **Top 3 izveide rosināja skolēnus vēl dziļāk skatīt pētāmo problēmu.** Diplomdarba autore akcentēja skolēnu darbu stundā, veltīja uzslavas un aicināja skolēnus izteikt savu viedokli pētāmās problēmas aspektā. Skolēni ar prieku rakstīja ieteikumus drošas vides veidošanai sabiedrībā. Stundas noslēgumā tika pievērsta uzmanība stundas norisei, skolēnu izjūtām un viņu pašvērtējumam. Jāņem vērā tas, ka autore akcentēja skolēnu iegūtos punktus pāru darbā, aptaujas veikšanā. Svarīgs ir ikviena skolēna ieguldītais darbs, viņa **individuālais sniegums.** Autore stundas gaitā vairākkārt motivēja skolēnus. Vērojumi apliecina, ka skolēniem ir augstas darba spējas, viņi strādā pašvadīti un ir apņēmības pilni. Diviem skolēniem bija nepieciešams individuāls atbalsts. Darba autore sniedza palīdzību un motivēja skolēnus pievērsties veicamajiem uzdevumiem.

Pēdējā temata ietvaros, diplomdarba autore akcentēja skolēnu uzmanību jautājumam par vides tīrību, saudzēšanu (skat. 3.1.4. tabulu). Autores uzdevums bija kopīgi noskaidrot, kādas sekas var radīt cilvēka rīcība, uzvedība? Būtiski bija skolēniem radīt iespējas stundā paust savu individuālo skatījumu, pieredzi par vides sakoptību, ilgtspēju.

Sociālo zinību stundas plāns: Kā cilvēki rūpējas par vides tīrību?

	Apraksts	Stundas saturs
1.	Klase	5.klase
2.	Stundas tēma	5.4. Kā un kāpēc palīdzēt līdzcilvēkiem? Kā cilvēki rūpējas par vides tīrību?
3.	Uzdevumi (zināšanas, prasmes, attieksmes) Sasniedzamie rezultāti	Uzdevumi: <ul style="list-style-type: none"> • Skaidro, kāpēc jā rūpējas par apkārtējo vidi. • Izsaka pieņēmumu, kādu kaitējumu cilvēks nodara videi. • Iepazīstas un apkopo informāciju, kas atrodama tīmeklī (pašvaldības mājas lapā). • Sadarbojoties grupā, izveido aptaujas anketu par vides tīrību, saudzēšanu. Sasniedzamie rezultāti: <ul style="list-style-type: none"> • Prot izteikt savu viedokli un to pamatot. • Izveido aptaujas anketu. • Sadarbojas grupā. • Prot atrast faktus par vides tīrību, saudzēšanu. • Apzinās cilvēka rīcības /uzvedības sekas.
4.	Skolotāja sagatavošanās stundai (nepieciešamie mācību metodiskie materiāli un līdzekļi)	Attēlu kartītes – asociāciju spēlei (pašgatavotas), atgādne aptaujas veidošanai, datori/viedtālruni, baltā tāfele un flomāsteri – ideju fiksēšanai.
5.	Pielietotās mācību metodes un paņēmieni	Skolotāja stāstījums, darbs grupās, darbs tīmeklī, pārrunas, individuāls darbs, aptauja, atslēgas vārdi, darbs ar informācijas avotu.
6.	Stundas norise: Sākums	Ierosinātājfāze:

	<p>Galvenā daļa Noslēgums</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Stundas ievada daļā skolotāja piedāvā katram skolēnam izvēlēties vienu asociāciju kartīti. Uzdevums ir pastāstīt – kāpēc izvēlējās tieši šo kartīti? Ar ko tā saistās? • Skolēni pauž savas emocijas, dalās pārdomās. <p>Galveno izglītojošo un pilnveidojošo uzdevumu fāze:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Stundas turpinājumā skolotāja piedāvā bērniem iesaistīties sarunā – Kā cilvēki rūpējas par apkārtējo vidi? Kāpēc tas ir svarīgi? • Skolēni izsaka savu viedokli. Skolotāja uz tāfeles piefiksē skolēnu idejas – atslēgas vārdus. • Skolotāja rosina skolēnus izteikt pieņēmumu – kas nodara lielu kaitējumu videi? Skolēni izsaka savu viedokli. Kopīgi nonāk pie secinājuma, ka jārod iespējas, kā var palīdzēt saudzēt vidi, nepiesārņot to. • Skolotāja aicina skolēnus sadalīties grupās pēc izvēlēta numuriņa, tādējādi izveidojas 4 grupas. • Grupu uzdevums – izveidot aptaujas anketu (vienojas par 5 - 6 jautājumiem), ar kuras palīdzību varētu noskaidrot, kā cilvēki izturas pret vidi. Piedāvā skolēniem atgādni – kā veidot aptauju. • Katra grupa prezentē aptaujas anketu, pamato jautājumu nozīmi. • Stundas turpinājumā skolotāja aicina darboties tīmeklī – meklējot faktus par vides tīrību, sakopšanu, talkām, labiekārtošanu un tt. • Skolēni meklē informāciju pašvaldības mājas lapā. Piefiksē faktus savās pierakstu kladēs. <p>Atgriezeniskās saites fāze:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Skolotāja piedāvā skolēniem dalīties savos iespaidos par atrasto informāciju. Skolēni nosauc faktus, kurus ir sameklējuši mājas lapā.
--	-----------------------------------	---

		<ul style="list-style-type: none"> • Skolotāja aicina skolēnus pateikt 3 galvenos vārdus – kā raksturotu savu darbu stundā (vai arī – kādas galvenās 3 vērtības ir guvuši no šīs stundas).
7.	Vērtēšanas kritēriji	<ul style="list-style-type: none"> • Skolēni paši izvirza aptaujas anketai jautājumu skaitu. Grupā vienojas par idejām, noformulē jautājumus. Darbojoties grupā, skolēni veic savstarpējo vērtējumu. • Skolēni saņem punktus par informācijas meklēšanu un faktiem (tā ir iespēja krāt punktus ieskaitei) • Skolēni veic pašvērtējumu par darbu stundā, tādejādi pauž savu attieksmi pret pētāmo jautājumu.
8.	Refleksija	<ul style="list-style-type: none"> • Stundas noslēgumā skolēni vienojas par aptaujas veikšanu vietējā kopienā – skolā, ģimenē vai kādā no organizācijām. • Skolotāja pateicas skolēniem par darbu stundā, akcentē galvenās vērtības – daba, vide, cieņa, rūpes.

Darba autore aicināja skolēnus izteikt savus pieņēmumus par to, kas nodara videi lielu kaitējumu, kādi ir cilvēka rīcības cēloņi. Darba autore stundas laikā centās iesaistīt skolēnus sarunās, mudināja spriest par aktuālajām problēmām, kas ir manāmas sabiedrībā. Skolēniem bija iespēja sadarboties grupā, pieņemt kopīgus lēmumus. **Skolēni pašvadīti darbojās ar faktiem – meklējot tos tīmeklī, fiksēja tos un dalījās pārdomās ar citiem klasesbiedriem.** Darba autore rosināja skolēnus **izvirzīt kritērijus** uzdevumam stundā, tādejādi sekmēja pašvadītu mācīšanos.

Skolēnu atbildes liecina par to, ka skolēni labprāt izvirza sasniedzamos rezultātus stundai. Skolēni paši cenšas noformulēt, kādi sasniedzamie rezultāti varētu būt katrai mācību stundai. Skolotāja ir konsultants, kas **rosina skolēnus izteikt vēlamo, akcentējot savas vērtības.** Ļoti atzinīgi jānovērtē **5. klases skolēnu iniciatīvu un apņemšanos paveikt konkrēto uzdevumu.** Praktiski visi skolēni plānoja darbību secību. Skolēniem, kuriem bija grūtības, darba autore sniedza atbalstu. Skolēni **novērtē savu sniegumu un labprāt dalās pārdomās par paveikto.** Aprobējot mācību stundu plānus, autore secināja, ka:

- skolēni spēj darboties patstāvīgi, koncentrējas un meklē risinājumus;
- skolēni sniedz atgriezenisko saiti, cenšoties pamatot problēmsituācijas vai uzdevuma risināšanas ceļu;

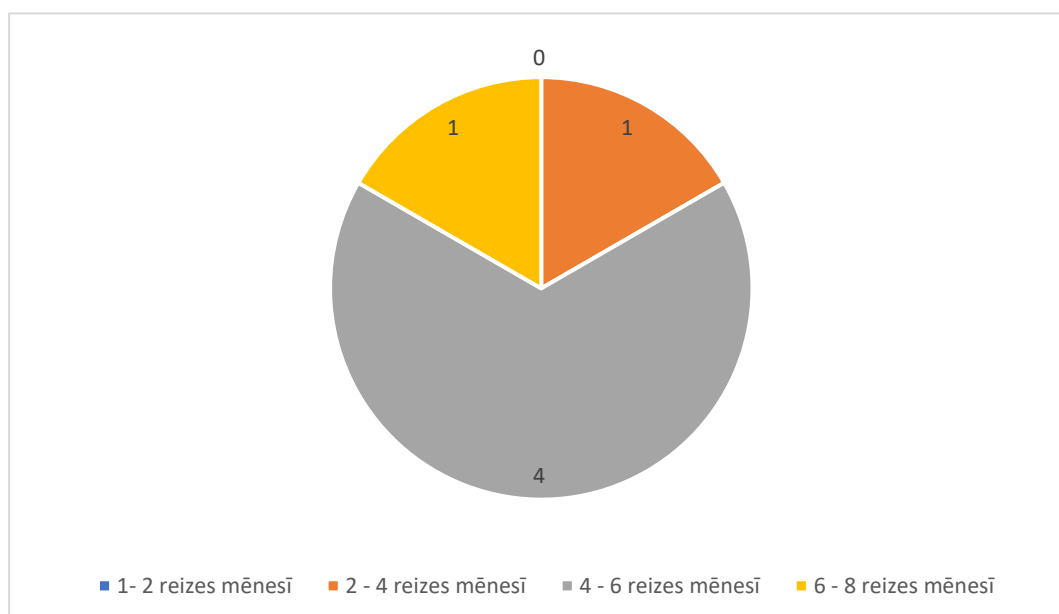
- skolēni mācās izvēlēties sev piemērotāko veidu – kā labāk mācīties? Kā meklēt informāciju?
- skolēni mācās izvirzīt kritērijus darbam; ar skolotājas palīdzību nosaka, kādi varētu būt kritēriji;
- skolēni prognozē norises, mācās secīgi plānot savu darbību.

3.4. Aptauju rezultātu analīze

Pētījuma laikā tika izveidota aptaujas anketa sociālo zinību un vēstures skolotājiem 5.klasē. Aptauja ir viena no metodēm, kas palīdz izprast problēmas būtību, ļauj saskatīt aktualitāti. Skolotājiem anketā tika piedāvāti gan atvērta tipa jautājumi, gan slēgta tipa jautājumi. Aptaujā piedalījās 6 sociālo zinību un vēstures skolotāji.

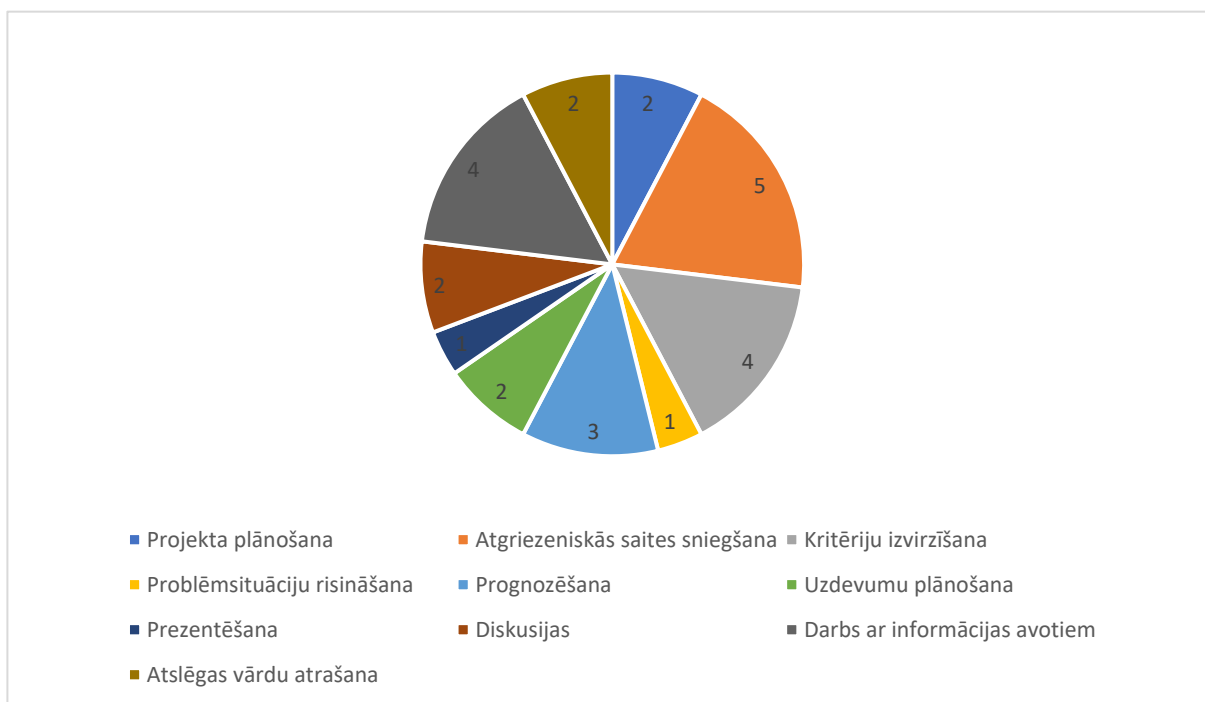
No aptaujātajām skolotājām visas atzīmē, ka praktizē pašvadītu mācīšanos sociālo zinību un vēstures mācību priekšmetā 5.klasē. Tas liecina par pašvadītas mācīšanās prasmes aktualitāti un nepieciešamību, kā arī pamato autores diplomdarba aktualitāti.

2. jautājumā skolotājiem tiek lūgts dalīties pārdomās par to, cik bieži viņi īsteno pašvadītu mācīšanos sociālo zinību un vēstures stundās 5.klasē. Skolotāji atzīst, ka samērā bieži izmanto pašvadītas mācīšanās metodes, kas liecina par to, ka skolotāji skolēnos attīsta pašvadītas mācīšanās prasmi.

3.4.1.att. Cik bieži īstenojat pašvadītu mācīšanos sociālo zinību un vēstures stundās 5.klasē?

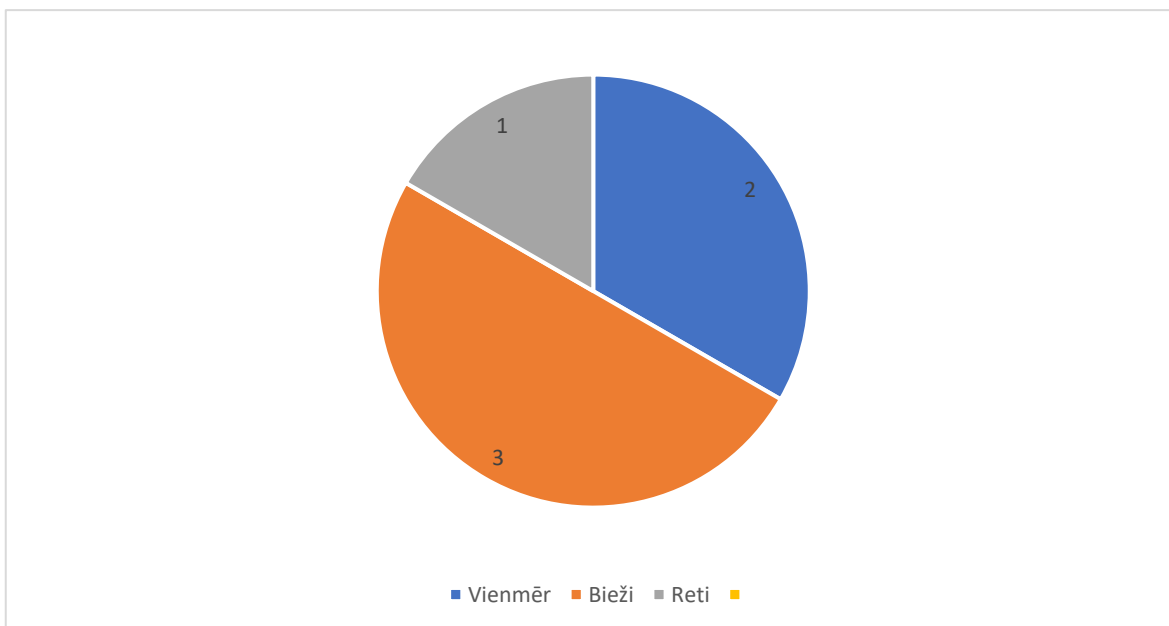
3.jautājums ir viens no jautājumiem, kuriem autore paredzēja atvērtas atbildes, kur skolotāji var brīvi izteikt savu viedokli par piemērotākajiem paņēmieniem un metodēm, ar kurām attīstīt skolēnu pašvadītas mācīšanās prasmes. Analizējot iegūtos datus, var secināt, ka aptaujātie skolotāji praktizē pašvadītas mācīšanās modeli. Pieci skolotāji no sešiem aptaujātajiem min, ka izmanto atgriezenisko saiti, lai attīstītu skolēnos pašvadītas mācīšanās prasmes. Četri skolotāji – kritēriju izstrādāšana. Tāpat vēl 4 skolotāji atbild, ka darbs ar informācijas avotiem veicina pašvadītas mācīšanās prasmes. Trīs skolotāji ir atbildējuši, ka prognozēšana arī ir viena no metodēm, kas veicina pašvadību. Pie metodēm un paņēmieniem, kas attīsta skolēnu pašvadītas mācīšanās prasmes skolotāji ir minējuši – atslēgas vārdu meklēšana, diskusijas, uzdevumu plānošana, prognozēšana, problēmsituāciju risināšana, prezentēšana. Skolotāju atbildes ir līdzīgas arī autores izvēlētajām metodēm un paņēmieniem, lai veicinātu skolēnos pašvadītas mācīšanās prasmju apguvi.

3.4.2.att. Kādus paņēmienus un metodes izmantojat, lai skolēnos attīstītu pašvadītas mācīšanās prasmes?

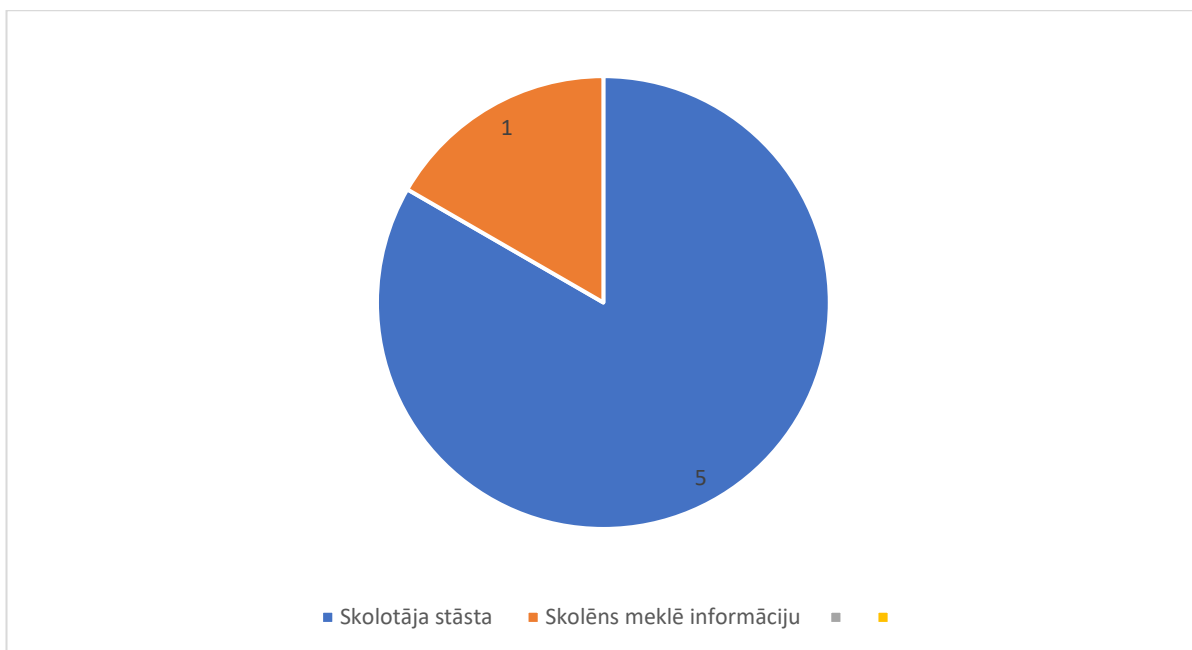
4.jautājumā skolotājiem tika lūgts atbildēt par to, cik bieži viņi dod skolēniem iespēju sociālo zinību un vēstures stundās novērtēt savus mācīšanās sasniegumus. Rezultāti liecina, ka skolotāji ne vienmēr ir gatavi ļaut skolēniem novērtēt savu darbu rezultātus. Autore uzskata, ka skolēniem vienmēr ir jādod iespēja izvērtēt savu darbu rezultātus, jo tas ir viens no veidiem, kā palīdzēt skolēnam apgūt pašvadītas mācīšanās prasmes. 2 skolotāji ir atbildējuši, ka vienmēr ļauj skolēniem novērtēt savu darbu. 3 skolotāji ir atbildējuši, ka bieži to dara. 1 skolotājs ir

atbildējis, ka reti dod skolēniem iespēju novērtēt savu darbu. Dati liecina, ka šis paņēmiens tiek izmantots, bet ne vienmēr, taču, ja atsaucas uz teorētiskajā literatūrā izpētīto informāciju, tad var secināt, ka tas ir svarīgs punkts, lai skolēnos sāktu attīstīt pašvadītas mācīšanāsprasmis.

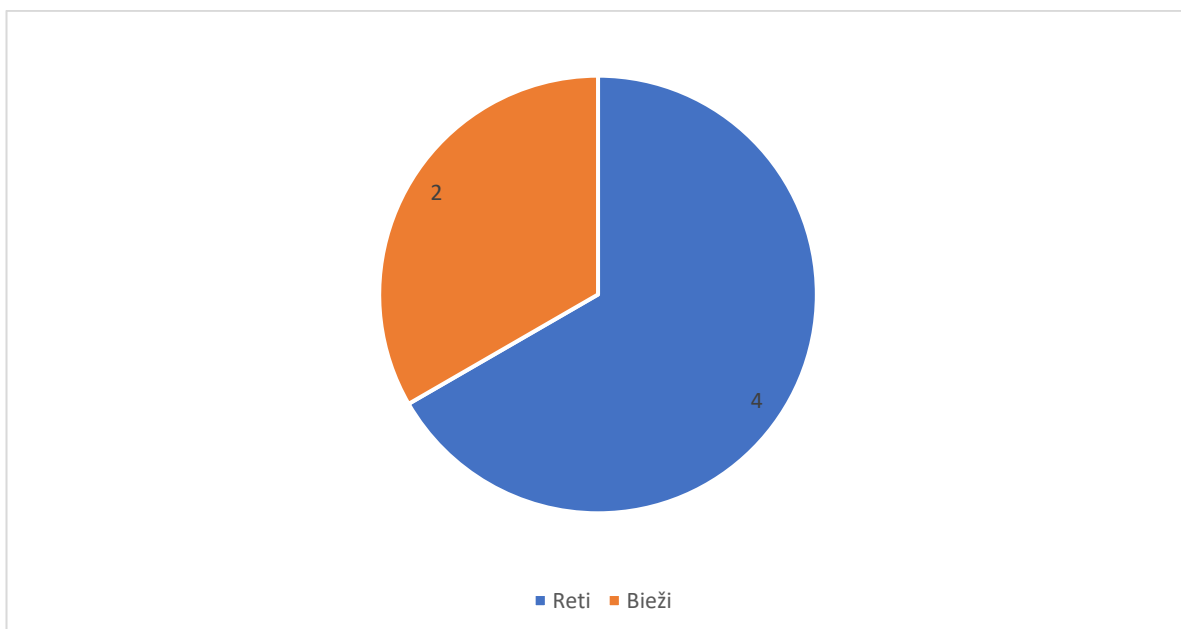
3.4.3.att. Cik bieži nodrošināt skolēniem iespēju novērtēt savas mācīšanās sasniegumus?

4.jautājumā par to, kā skolotāji domā vai skolēns labāk apgūst mācību vielu, ja skolotājs stāsta vai, ja pats skolēns meklē informāciju, lielākā daļa aptaujāto skolotāju, 5 skolotāji, uzskata, ka skolēns labāk spēj apgūt mācību vielu, ja pats meklē informāciju, bet tikai 1 skolotāja uzskata, ka skolēns labāk apgūs mācību vielu, ja skolotāja stāstīs. Autore piekrīt tiem skolotājiem, kuri ir atbildējuši, ka skolēns labāk apgūst mācību saturu, ja pašam ir iespēja iedziļināties, meklēt informāciju, jo pēc jaunā mācību satura, skolotājiem ir jāattīsta pašvadītu mācīšanās prasmi, kas ietver šo punktu – meklēt, izzināt.

3.4.4.att. Kā skolēni labāk apgūst mācību vielu?

Uz 6. jautājumu par to cik bieži mācību vielas apguve skolēniem sagādā grūtības, 4 skolotāji ir atbildējuši, ka reti, bet arī tas nozīmē, ka grūtības pastāv. 2 skolotāji atbildēja, ka mācību vielas apguve sagādā grūtības bieži. Autore uzskata, ka tas ir saistāms ar jaunā pilnveidotā mācību satura ieviešanu, atbilstošu mācību metožu izvēli, atbilstoši tematam.

3.4.5.att. Cik bieži mācību vielas apguve skolēniem sagādā grūtības?

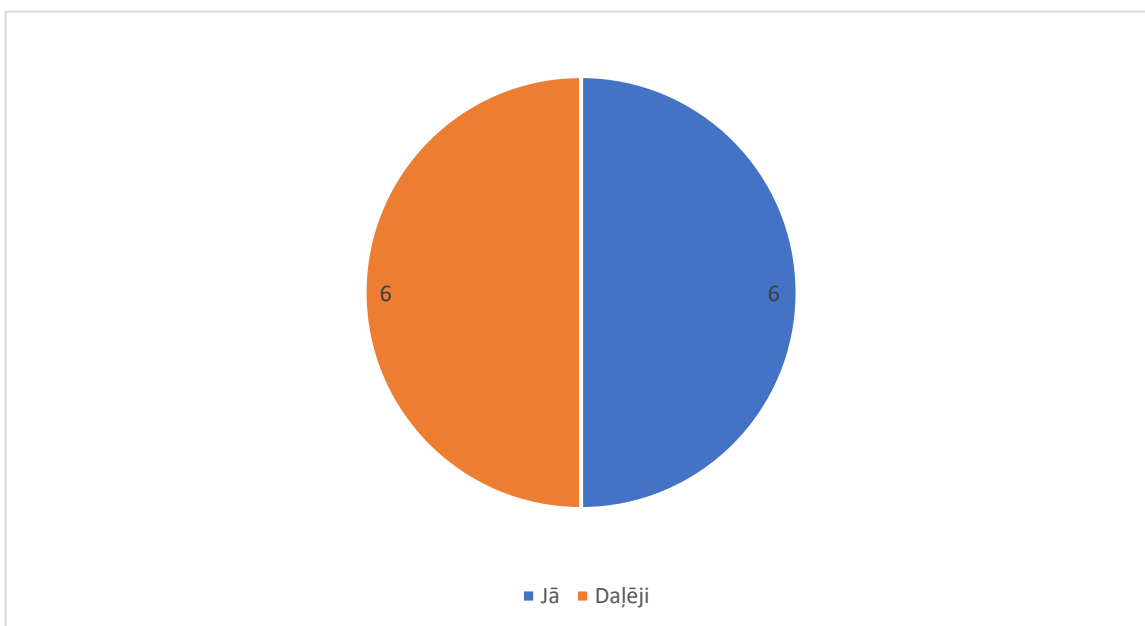
7.jautājums - Kādi ir lielākie ieguvumi pielietojot skolēnu pašvadītas mācīšanās modeli? Skolotāji min dažādus ieguvumus, ko sniedz pašvadīta mācīšanās:

- skolēnu vēlme mācīties,
- skolēnu ieinteresētība,
- noturīgākas zināšanas,
- materiālu izvēle,
- daudzveidīgas un interesantas stundas,
- skolēni prot novērtēt sevi, savu darbu un mācību procesu,
- skolēni kļūst pastāvīgāki un mācās plānot savas darbības, kā arī prot izvirzīt mērķus,
- skolēni sāk saskatīt dinamiku (savu spēju),
- skolēniem pašiem ir iespēja veidot kritērijus, izvērtēt savas zināšanas,
- skolēnos rodas vēlme izzināt.

Autore izanalizējot iegūtos datus secina, ka:

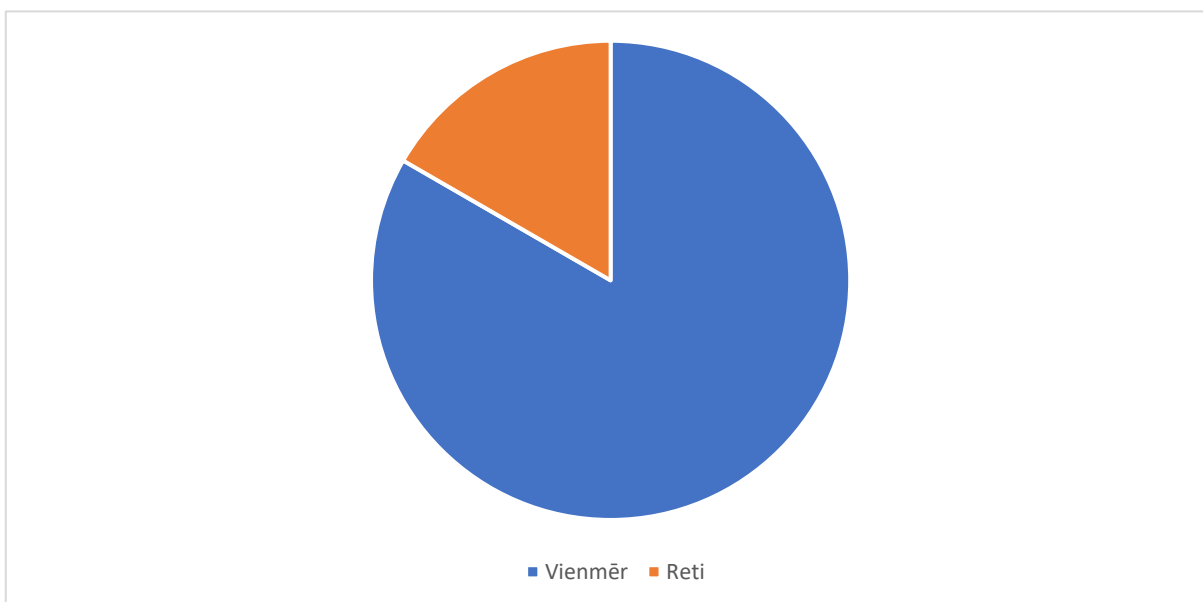
1. skolotāji attīsta skolēnos pašvadītas mācīšanās prasmes, izmantojot dažādus paņēmienus, metodes,
2. lai skolēniem palīdzētu apgūt pašvadītas mācīšanās prasmes, skolotājiem ir jādod vairāk iespēju to darīt, piemēram, ievērojot to, ka skolēniem ir jāprot izvērtēt savu darbu/darbību,
3. skolotāji uzskata, ka skolēns iegūs noturīgākas zināšanas un vieglāk apgūs mācību vielu, ja pats meklēs informāciju,
4. nav vienas konkrētas metodes, kā attīstīt skolēnos pašvadītas mācīšanās prasmes.

Pētījuma laikā tika izstrādātas aptaujas anketa arī skolēniem. Aptaujā piedalījās divpadsmit 5.klases skolēni. Veidojot aptaujas anketu (skat. 2. pielikumā), autorei bija svarīgi noskaidrot vai skolēni izprot, ko nozīmē mācīties pašvadīti. No 12.skolēniem – 6 atzina, zina, kas ir pašvadīta mācīšanās. Pārējie 6 skolēni atbildēja, ka daļēji izprot šo jautājumu.

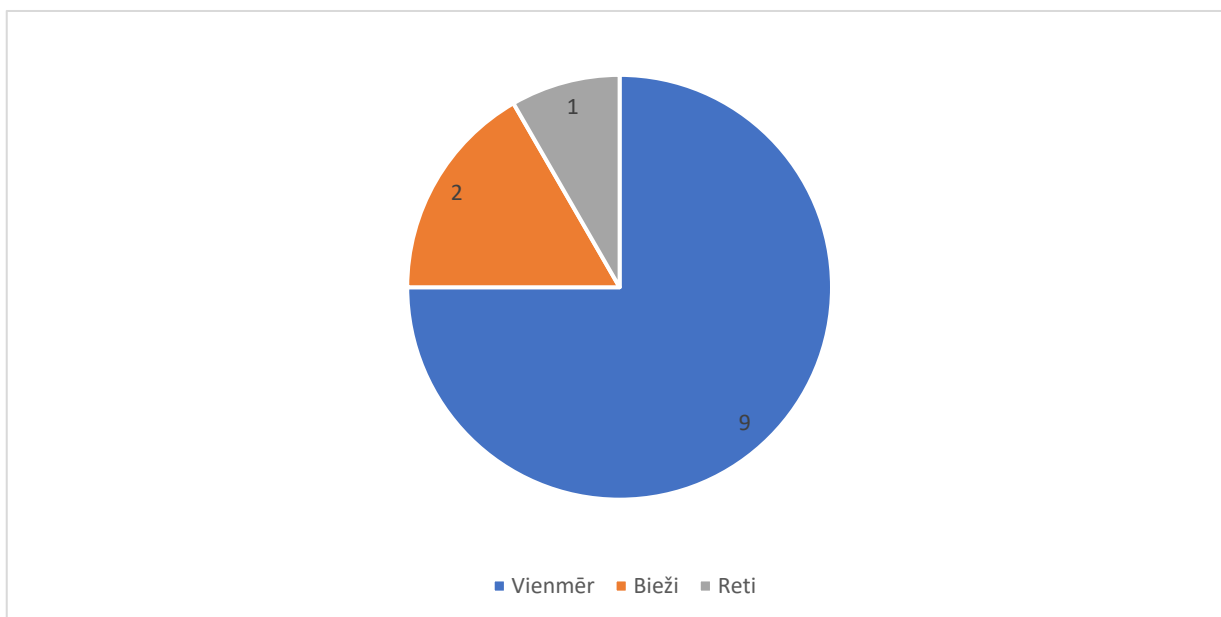
3.4.6.att. Vai tu zini, kas ir pašvadīta mācīšanās?

Anketā tika iekļauts jautājums par to vai skolotājs skolā ļauj darboties patstāvīgi (pašvadīti). 10 skolēni atzīmēja, ka skolotājs vienmēr ļauj brīvi stundā darboties, kas nozīmē, ka ļauj darboties patstāvīgi. 2 skolēni atzīmēja, ka tas notiek dažreiz jeb reti. Ļaujot skolēnam pašam virzīt mācību procesu, ātrāk tiek panākts tas, ka notiek pašvadīta mācīšanās.

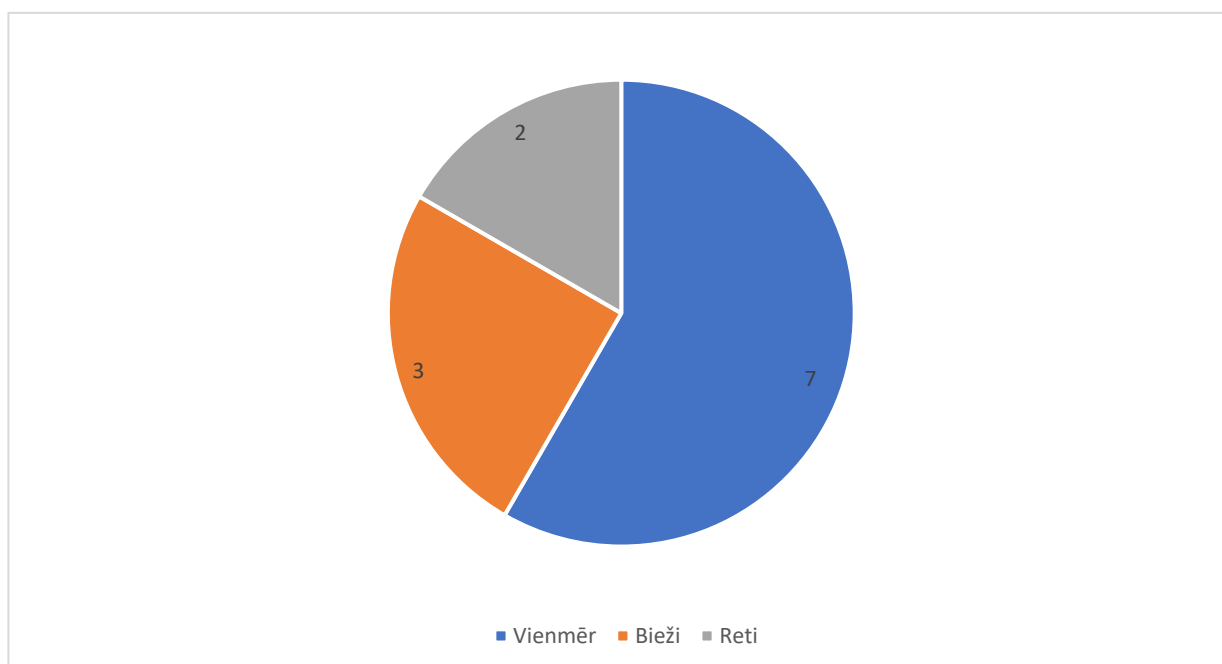
3.4.7.att. Cik bieži skolotājs tev ļauj pašvadīti mācīties?

Diplomdarbā autore vēlējās noskaidrot cik bieži skolēni kopā ar skolotāju pārrunā par veiksmēm un grūtībām pēc uzdevumu izpildes vai mācību stundas beigās. Lielākā daļa jeb 9 skolēni atzina, ka vienmēr pēc uzdevumu izpildes tiek pārrunāts, kas ir izdevies un, kas sagādāja grūtības, taču 2 skolēni atzina, ka tas notiek bieži un 1 skolēns, ka reti. Kopumā var secināt, ka pārrunas norit, jo tas ir nepieciešams skolēniem, tomēr neierasti šķiet, ka 1 skolēns min, ka pārrunas par paveikto notiek reti. Autore uzskata, ka tieši šis process skolēnu pašvadītas mācīšanās procesā ir svarīgs, jo šajā mirklī, kad skolēniem ir iespēja pārrunāt par to, kā ir veicies darbā, viņi spēj novērtēt, kas no plānotā ir izdevies, bet, ko nāksies mainīt, lai sasniegtu mērķi.

3.4.8.att. Cik bieži ar skolotāju pārrunājat, kā ir veicies pildot uzdevumu?

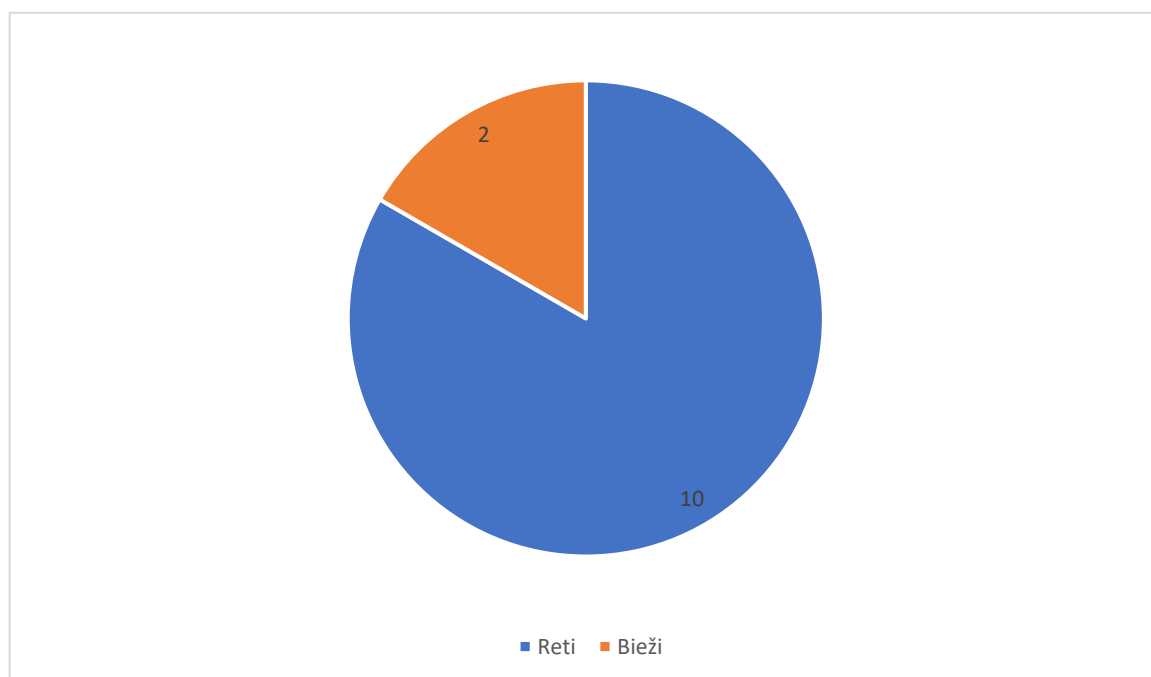
Aptaujā tika iekļauts jautājums par sasniedzamo rezultātu izvirzīšanu mācību stundās. Skolēni atzīst, ka sasniedzamais rezultāts tiek izvirzīts kopīgi, tie tiek pārrunāti. 7 skolēni atzīst,

ka tas tiek darīts vienmēr, tātad katru stundu, 3 skolēni atzīst, ka bieži un 2 skolēni, ka reti tiek kopīgi izvirzīti sasniedzamie rezultāti. Aptaujas rezultāti parāda, ka sasniedzamais rezultāts joprojām ir diskutējams jautājums. Tas, protams, ir skolotāju lēmums, kā attīstīt skolēnos pašvadītas mācīšanās prasmes, ar kādām metodēm, tomēr autore pēc teorētiskās literatūras izpētes uzskata, ka, šāda darbība var veicināt skolēnu iesaisti savu darbību plānošanā, lai sasniegtu mērķi. Lai veicinātu pašvadītas mācīšanās prasmes, skolēniem ir jādod iespēja stundu laikā izvirzīt sasniedzamos mērķus un plānot soļus, kā izvirzītos mērķus sasniegt. Iespējams, skolēni vēlētos to izprast dziļāk un praktizēt vairāk sasniedzamo rezultātu izvirzīšanu tēmai, stundai.

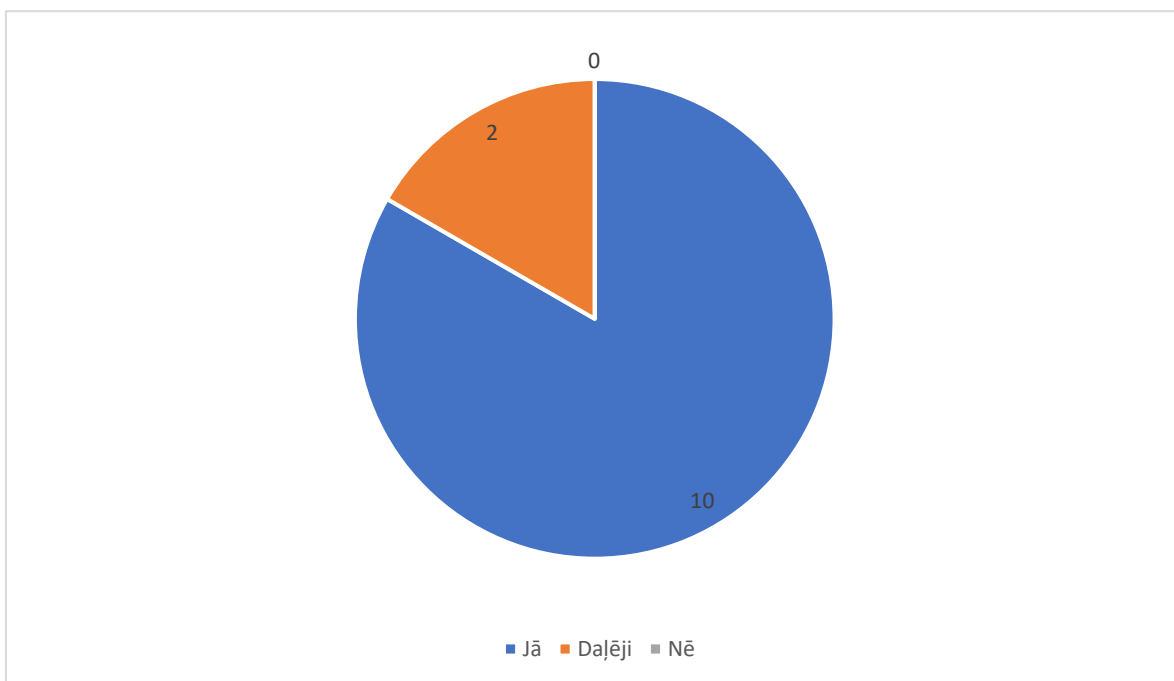
3.4.9.att. Cik bieži sasniedzat mācību stundas sasniedzamos rezultātus?

Aptaujājot skolēnus par grūtībām mācību procesā, viņi min, ka grūtības pastāv, tomēr atzinīgi novērtē kopīgu sadarbību ar skolotāju, mācīšanās modeli, jo tas sniedz viņiem iespēju, paust savu viedokli, saskatīt jaunas iespējas – kā vieglāk un labāk apgūt mācību vielu. Grūtības mācību vielas apgūvē konkrētiem skolēniem var liecināt par papildus materiālu nepieciešamību, autore uzskata, ka tas ir viens no variantiem, lai novērstu grūtības mācību vielas apgūvē, jo, kā diagrammā var redzēt, grūtības bieži mācību vielas apgūvē ir 2 skolēniem, bet pārējiem 10 skolēniem mācību vielas apguve sagādā reti, kas šķiet tikai pašsaprotami. Skolēni atbildēja, ka cenšas risināt problēmjautājumus, sadarbojoties ar klasesbiedriem.

3.4.10.att. Cik bieži mācību vielas apguve sagādā grūtības?

Pēdējā anketas jautājumā, kur tiek lūgts, lai skolēni novērtē vai viņi prot novērtēt savu darbu, 10 skolēni ir atbildējuši apstiprinoši, ka prot novērtēt savu darbu, bet tikai 2 skolēni atbildējuši, ka daļēji prot novērtēt savu darbu. Tātad, pamatā skolēni praktizē ikdienā šo elementu, kas liecina par to, ka viņiem ir pašvadītas mācīšanās prasmes vai vismaz tās tiek apgūtas, jo spēja novērtēt savu darbu ir svarīga pašvadītas mācīšanās prasme. Ja skolēns prot novērtēt savu darbu, tas nozīmē, ka skolēns jau prot analizēt, kas ir labi, bet, kas būtu jāmaina, lai sasniegtu mērķi vai ceļā uz procesu, lai analizētu kādas metodes vai paņēmienus viņam būtu vislabāk izmantot, ko vajadzētu mainīt u.c.

3.4.11. att. Vai tu pats proti izvērtēt savu darbu?

Skolēnu anketu atbildes rāda, ka pašvadīta mācīšanās tiek aktualizēta sociālo zinību un vēstures stundās, bet ne pilnībā. Izanalizējot iegūtos rezultātus autore secina, ka:

- skolēni pilnībā neizprot jēdzienu – pašvadīta mācīšanās,
- skolotāja ar skolēniem pārrunā, kas ir izdevies un, kas izdevies ne pārāk labi, tas nozīmē, ka skolēniem ir iespēja novērtēt savu darbu,
- skolēni piedalās sasniedzamo rezultātu izvirzīšanai, kas veicina to, ka viņi izprot darbību jēgu,
- pēc skolēnu atbildēm var teikt, ka klasē tiek attīstītas pašvadītas mācīšanās prasmes.

Secinājumi

Personīgie novērojumi un pieredze rāda, ka pašvadīta mācīšanās ir viena no 21. gadsimta nozīmīgākajām prasmēm. Skolēniem paplašinās apgūstamo zināšanu un prasmju loks, jo sabiedrībā notiekošie procesi liecina par jaunu virzību. Būtībā tā ir paradīgu maiņa, kas nosaka jaunas iespējas – kā skolēnam veiksmīgāk apgūt mācību saturu. Pamatojoties uz gūtajām teorētiskajām atziņām, darbojoties ar bērniem mācību stundu ietvaros, diplomdarba autore secina:

1. Pašvadība nozīmē to, ka skolēni apzinās sevi kā personību, savas vajadzības, savas vēlmes un izrāda interesi par apkārt notiekošo, spēj pamatot savu viedokli, veikt pašvērtējumu, kā arī skolēniem ir būtiski viņu sasniegumi un panākumi ikvienā mācību stundā.
2. Pašvadīta mācīšanās ietver sevī vairākus nozīmīgus elementus, kas ir attīstāmi un pilnveidojami mācīšanās procesā.
3. Pašvadītu mācīšanos raksturo skolēna vēlme un motivācija vadīt savu mācīšanās ceļu, iekļaujot tajā mērķus un uzdevumus.
4. Sociālajās zinībās un vēsturē, apgūstot visas satura vienības, skolēni gūst jaunas zināšanas, notiek pārnese uz praktisko darbību.
5. Sociālo zinību un vēstures mācību priekšmeta apgūvē tiek pievērsta uzmanība atgriezeniskās saites gūšanai no skolotāja un klasesbiedra.
6. Mācību stundas lielā mērā balstās uz skolotāja redzējumu – kā varētu skolēnus ieinteresēt, rosināt darboties, izzināt un pētīt.
7. Skolēni ir jāvirza domāt, spriest, tādejādi attīstot viņu pašvadītas mācīšanās prasmes.
8. Sociālo zinību un vēstures stundās, 5.klases skolēni spēj darboties patstāvīgi, koncentrējas un meklē risinājumus, ja ir atbilstoši izvēlētas metodes un paņēmieni.
9. Plānošanas fāzē skolēns domā par mācīšanās mērķiem un apdomā, kā viņš tos var sasniegt un ar kādām stratēģijām vai paņēmieniem, un piedalīšanās sasniedzamo rezultātu izvirzīšanā, skolēnam sniedz šo iespēju domāt par savu mērķu izvirzīšanu un sasniegšanu.
10. Reflektēšana ir ļoti svarīga pašvadītas mācīšanās procesa sastāvdaļa, ko skolēni ar prieku izbauda.
11. Katra stundas fāzes daļa ietver sevī noteiktus elementus, lai attīstītu skolēnos pašvadītas mācīšanās prasmes.

12. Pašvadīta mācīšanās ir nozīmīga ne tikai mācību satura apguvē, bet arī praktiskajā dzīvē un sociālo zinību un vēstures programmas paraugs paredz tēmas, kas ļauj apgūstamo mācību saturu saistīt ar praktisko dzīvi.

Izmantotā literatūras un avotu saraksts

1. Avotiņa, G., Ose, L., Rocēna, I., Rubana, I. M. (2003). *Mācību metodika sociālajās zinībās*. Rīga: Sorosa fonds.
2. Birzniece, J., Timermanis, A. (2021). *Ceļvedis skolēniem zinātniski pētnieciskā darba veikšanā*. Rīga: Turība.
3. Skola2030. (2019). Caurviju prasmes. Pieejams: <https://www.skola2030.lv/lv/macibu-saturs/merki-skolenam/caurviju-prasmes>
4. Costa, A., Kallick, B. (2004). *Assessment Strategies for Self Directed Learning*. California: Corwin Press.
5. Covey, S. R. (1989). *The 7 habits of highly effective people*. New York: Simon & Schuster.
6. Dzintere, D., Stangiane, I., Augstkalne, D. (2015). *Bērna komunikatīvās kompetences attīstība*. Rīga: Raka.
7. Fišers, R. (2005). *Mācīsim bērniem domāt*. Rīga: Raka.
8. Giuseffi, F. G. (2019). *Self-Directed Learning Strategies in Adult Educational Contexts*. Unites States of America: IGI Global.
9. Grow, G. (2016). *What Are The Stages Of A Self-Directed Learning Model?* Pieejams: TeachThought Staff: <https://www.teachthought.com/learning/stages-self-directed/>
10. Izglītības un zinātnes ministrija. (2017). Izglītība mūsdienīgai lietpratībai: mācību satura un pieejas apraksts. Pieejams: www.izm.gov.lv.
11. Hahele, R. (2006). *Pašnovērtējums mācību procesā*. Rīga: Raka.
12. Halinena, I. Vērtēšana mācīšanās atbalstam: Somijas piemērs. Konferences „Vērtēt, lai mācītos” materiāli. Cēsis, 2017.
13. Hattie, J. (2012). *Visible learning: A Synthesis of Over 800 Meta – Analyses Relating to Achievement*. New York: Reutledge.
14. Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030 gadam. (2010) Pieejams: [Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģiju līdz 2030.gadam \(Latvija2030\) | Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija \(varam.gov.lv\)](http://www.izm.gov.lv)
15. Lemešonoka, I. (2017). *Kompetenču pieeja karjeras izglītībā skolā*. Rīga: Zvaigzne ABC.

16. Maslo, I. (2006). *No zināšanās uz kompetentu darbību*. Rīga: LU akadēmiskais apgāds.
17. Maslo, I. *Mācību metodes izglītības iestādē*. //Skolotājs. – 1998, Nr. 5., 6.
18. Mentz, E., Beer, J., Bailey, R. (2019). *Self-Directed Learning for the 21st Century: Implications for Higher Education*. AOSIS Ltd, Cape Town, South Africa.
19. Miķelsone, L., Ozols, R. (2018). *Metodiskie ieteikumi pilsoniskās audzināšanas un pilsoniskās līdzdalības sekmēšanai izglītības iestādē. Atbalsta materiāli pilsoniskās audzināšanas un pilsoniskās līdzdalības sekmēšanai*. Rīga: VISCS.
20. Vanags, E. *Pašvadīta mācīšanās*. Valsts izglītības satura centrs | Projekts “Kompetenču pieeja mācību saturā” [tiešsaiste, video]. 2019. g. Pieejams: <http://ejuz.lv/pasvaditamacisanas>
21. Pavlovs, O. (2002). *Izglītības filozofija*. Lekciju kurss. Rīga: RPIVA.
22. Purēns, V. (2018). *Kā attīstīt kompetenci?* Rīga: Raka.
23. Rokasgrāmata: Metodiskie paņēmieni skolēnu sociāli emocionālo prasmju novērtēšanai skolā un instrumenti skolēnu sociāli emocionālo prasmju novērtēšanai. Pieejams: <https://www.metodiskiedargumi.lv/raksts.php?id=82> (Valsts izglītības satura centrs, 2020)
24. Valsts izglītības satura centrs. (2020). *Rokasgrāmata: Metodiskie paņēmieni skolēnu sociāli emocionālo prasmju novērtēšanai skolā un instrumenti skolēnu sociāli emocionālo prasmju novērtēšanai*. Pieejams: https://registri.visc.gov.lv/vispizglitiba/saturs/dokumenti/metmat/rokasgramata_met_pan_sem.pdf
25. Rubana, I. (2000). *Mācīties darot*. Rīga: Raka.
26. Romanovska, G., Purēns, V. (2021). *Sociālās zinības un vēsture 5.klasei*. Rīga: Raka.
27. Valsts izglītības satura centrs. (2018). *Sociālās zinības 1. – 9. klasei*. Mācību programma. Pieejams: [MPPP Sociālās zinības 1.-9. klasei \(skola2030.lv\)](http://MPPP.Sociālās_zinības_1.-9._klasei_(skola2030.lv))
28. Šmite, A. (2015). *Gribu būt līderis*. Rīga: Raka.
29. Špona, A. (2006). *Audzināšanas process teorijā un praksē*. Rīga: Raka.
30. Tauriņa, Ž. (2013). *Skolēna kompetenču pašvērtējums*. Rīga: Raka.
31. Vanags, E. (2019). *Pašvadīta mācīšanās – kas tas ir? Domāt. Darīt. Zināt*. Ziņu izdevums skolotāju atbalstam pilnveidotā mācību satura un pieejas īstenošanai. Septembris/Oktobris 2019, Nr. 8. Pieejams: http://skola2030.lv/admin/filemanager/files/2/nr_8.pdf

PIELIKUMI

1. PIELIKUMS. Anketa skolotājiem

Labdien!

Esmu Latvijas Universitātes Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultātes 4.kursa studente. Rakstu diplomdarbu par pašvadītu mācīšanos sociālo zinību un vēstures stundās 5.klasē.

Lai iegūtu pēc iespējas precīzākus datus ir ļoti svarīgi, lai Jūsu atbildes uz jautājumiem ir atklātas.

Šī aptauja ir anonīma.

1. Vai praktizējat skolēnu pašvadītu mācīšanās modeli sociālo zinību un vēstures stundās 5.klasē?

- Jā
- Nē

2. Cik bieži īstenojat pašvadītu mācīšanos sociālo zinību un vēstures stundās 5.klasē?

- 1. 1 - 2 reizes mēnesī
- 2. 2 - 4 reizes mēnesī
- 3. 4 – 6 reizes mēnesī
- 4. 6 – 8 reizes mēnesī

3. Kādus paņēmienus un metodes izmantojat, lai skolēnos attīstītu pašvadītas mācīšanās prasmes?

4. Cik bieži nodrošināt skolēniem iespēju novērtēt savas mācīšanās sasniegumus? (1-5; 1-nekad, 5- vienmēr)

5. Kā skolēni labāk apgūst mācību vielu?

- Skolotājs stāsta
- Skolēns pats meklē informāciju

6. Cik bieži skolēniem mācību vielas apguve sagādā grūtības? (1-5; 1-nekad, 5- vienmēr)

7. Kādi ir lielākie ieguvumi pielietojot skolēnu pašvadītas mācīšanās modeli?

2. PIELIKUMS. Anketa skolēniem par pašvadītu mācīšanos

Labdien!

Esmu Latvijas Universitātes Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultātes 4.kursa studente. Rakstu diplomdarbu par pašvadītu mācīšanos sociālo zinību un vēstures stundās 5.klasē.

Lai iegūtu pēc iespējas precīzākus datus ir ļoti svarīgi, lai Jūsu atbildes uz jautājumiem ir atklātas.

Šī aptauja ir anonīma.

1. Vai tu zini, kas ir pašvadīta mācīšanās?

- Jā
- Nē
- Daļēji

2. Cik bieži skolotājs tev ļauj pašvadīti mācīties? (1-5; 1- nekad, 5- vienmēr)

1. Cik bieži ar skolotāju pārrunājat, kā ir veicies pildot uzdevumu? (1-5; 1- nekad, 5- vienmēr)

3. Cik bieži sasniedzat mācību stundas sasniedzamos rezultātus? (1-5; 1- nekad, 5- vienmēr)

4. Cik bieži mācību vielas apguve sagādā grūtības? (1-5; 1- nekad, 5- vienmēr)

5. Vai tu pats proti izvērtēt savu darbu?

- Jā
- Nē
- Daļēji

3.PIELIKUMS. Skolēna pašvērtējuma darba lapa

Sociālās zinības un vēsture

5. klase

Apgalvojums	Novērtējums (no 1 līdz 5 punkti; 1 – nav nozīmīgi, nav noderīgi; 5 – ļoti svarīgi, nozīmīgi)
Izvirzu sasniedzamos rezultātus stundai/tēmas apguvei	1 2 3 4 5
Izrādu apņemšanos, iniciatīvu darbībai	1 2 3 4 5
Plānoju savu darbību secību	1 2 3 4 5
Protu izvirzīt kritērijus veicamajam uzdevumam	1 2 3 4 5
Spēju darboties patstāvīgi	1 2 3 4 5
Prognozēju turpmākās darbības	1 2 3 4 5
Izvērtēju savu sniegumu	1 2 3 4 5
Sniedzu atgriezenisko saiti	1 2 3 4 5
Izvēlos mācīšanās veidu/stratēģiju tēmas apgūvē	1 2 3 4 5
Izvirzu secinājumus	1 2 3 4 5

Diplomdarbs „PAŠVADĪTA MĀCĪŠANĀS SOCIĀLO ZINĪBU UN VĒSTURES STUNDĀS 5. KLASĒ” izstrādāts Latvijas Universitātes Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi un izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti.

Autors: Biruta Mažrima

(vārds, uzvārds)

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai

Darba zinātniskais vadītājs/a: lektore, Mg.sc.edu Agita Klempere-Sipjagina

(zinātniskais grāds, vārds, uzvārds)

ŠIS DARBS PARAKSTĪTS AR DROŠU ELEKTRONISKO PARAKSTU UN SATUR LAIKA ZĪMOGU.